

Concept-Notitie reikwijdte en detailniveau

Omgevingsvisie Limburg 2020

projectnummer 453529
concept
21 augustus 2019

Concept-Notitie reikwijdte en detailniveau

Omgevingsvisie Limburg 2020

projectnummer 453529

concept revisie versie 1.0
5 september 2019

Opdrachtgever

Provincie Limburg
Postbus 5700
6202 MA MAASTRICHT

datum vrijgave	beschrijving revisie versie 1.0	goedkeuring	vrijgave
	eerste aanzet	M.L. Kornet	J. Fuite

Inhoudsopgave

Blz.

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	De m.e.r.-procedure bij Omgevingsvisie Limburg 2020	1
1.3	Omgevingsvisie, beleidscyclus en milieueffectrapportage	2
1.4	Inhoud van deze NRD	3
1.5	Reageren op deze NRD	3
2	Omgevingsvisie Limburg 2020	5
2.1	Start van de Omgevingsvisie	5
2.2	De inzet van de Omgevingsvisie Limburg 2020	6
2.3	Hoe komt de Omgevingsvisie tot stand?	7
2.4	Welke rol kan de m.e.r. daarbij spelen?	8
3	De opgaven voor Limburg	9
3.1	Limburg in een veranderende wereld	9
3.2	De Nationale Omgevingsvisie (NOVI)	11
3.3	De grote maatschappelijke opgaven voor Limburg	12
3.4	Vraagstukken voor de Omgevingsvisie en de m.e.r.	14
4	Het kader voor beoordeling en vergelijking	15
4.1	Introductie: principes van het beoordelingskader	15
4.2	Rollen van het beoordelingskader	15
4.3	Overzicht van het beoordelingskader	16
4.3.1	Hoofdindeling	16
4.3.2	Beschrijving per thema	17
4.4	Overkoepelende thema's en relatie tot het beoordelingskader	20
4.5	Relatie tussen beoordelingskader en beleidsthema's	21
5	Aanpak van de beleidsontwikkeling	22
5.1	Overzicht van het proces	22
5.2	De functies van de m.e.r. nader uitgewerkt	23
5.2.1	Bijdragen aan concept-Omgevingsvisie	23
5.2.2	Aanscherpen en bijstellen concept- Omgevingsvisie	24
5.2.3	Effecten van het voorgenomen beleid en passende beoordeling	25

Bijlagen

Bijlage 1: Begrippen en afkortingen

Bijlage 2: Toelichting per aspect

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Provincie Limburg werkt aan het opstellen van een omgevingsvisie en omgevingsverordening voor de gehele provincie. De **Omgevingsvisie Limburg 2020** (hierna: de 'Omgevingsvisie' of de 'Omgevingsvisie Limburg') wordt één integrale visie voor de toekomst van Limburg: hoe zal Limburg er in 2030 (en 2050) uitzien en wat is nodig om er voor te zorgen dat de doelen en ambities worden gehaald? De Omgevingsvisie gaat de hoofdlijnen van het beleid ten aanzien van de fysieke leefomgeving bevatten. De Provincie Limburg wil in de visie echter breder kijken. Dat wil zeggen dat de visie ook ingaat op aspecten als gezondheid en veiligheid, economie en sociale aspecten. Met de Omgevingsvisie, als één van de kerninstrumenten van de Omgevingswet, anticipeert de Provincie op de komst van de Omgevingswet, die volgens de huidige planning op 1 januari 2021 in werking treedt.

In het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (hierna: POL2014) zijn - in samenhang met de Omgevingsverordening Limburg 2014 - de sectorale beleidsstukken voor de fysieke leefomgeving reeds opgegaan in één integraal strategisch plan. Met de nieuwe Omgevingsvisie wil de Provincie een volgende stap zetten met de integratie van het beleid én daarnaast nieuwe thema's een plek te geven. De Omgevingsvisie is noodzakelijk om de grote opgaven voor de komende jaren op een goede en samenhangende manier aan te pakken. De Omgevingsvisie wordt regionaal gedifferentieerd voor de drie regio's (Noord, Midden en Zuid) van Limburg. Nieuwe inzichten, impulsen, belangen en urgenter wordende vraagstukken rond thema's als de energietransitie, klimaatverandering, mobiliteit, biodiversiteit, gezondheid en demografische ontwikkelingen vragen om een herijking van het beleid. Daarbij zijn ook de (ontwerp) Nationale Omgevingsvisie (hierna: NOVI) en de Omgevingswet van belang. De NOVI staat voor een nieuwe aanpak van vraagstukken in de fysieke leefomgeving en wil de opgaven samen en gebiedsgericht met de andere overheden tot stand brengen. De NOVI is een instrument van de nieuwe Omgevingswet, zoals de provinciale Omgevingsvisie dat ook zal zijn.

De Provincie Limburg heeft een extraparlamenteair college. Het Collegeprogramma 2019-2023 "Vernieuwend Verbinden" van dit college geeft uiting en richting aan de grote maatschappelijke opgaven en sociaal-economische kansen in Limburg. Het Collegeprogramma schetst voor een tiental thema's hoofdlijnen in ambities en opgaven die de komende periode verder uitgewerkt dienen te worden in beleid / beleidskaders.

Onderhavige concept-NRD is een eerste stap in de m.e.r.-procedure voor de Omgevingsvisie Limburg en maakt nog geen (beleids)keuzes. De (beleids)keuzes die voor Limburg van belang zijn, zullen bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie nog moeten worden gemaakt (en door GS en PS moeten worden vastgesteld).

1.2 De m.e.r.-procedure bij Omgevingsvisie Limburg 2020

De Omgevingsvisie stelt op strategisch niveau de kaders voor het provinciaal handelen bij toekomstige ontwikkelingen en activiteiten. De Omgevingsvisie bevat daarmee de belangrijke keuzes ten aanzien van het te voeren beleid en vormt de basis voor verdere uitwerkingen en plannen.

Om bij deze keuzes het milieubelang¹ volwaardig mee te laten wegen wordt ten behoeve van het opstellen van de Omgevingsvisie een milieueffectrapportage (m.e.r.) uitgevoerd en een MER en Passende Beoordeling opgesteld².

De eerste stap in de m.e.r.-procedure is het opstellen en publiceren van de **notitie Reikwijdte en Detailniveau** (NRD). Hiermee wordt het voornemen tot het doorlopen van de m.e.r.-procedure bekend gemaakt en een ieder in de gelegenheid gesteld te reageren. De bekendmaking van de NRD is gekoppeld aan de aankondiging dat de Provincie Limburg een omgevingsvisie gaat opstellen. In deze NRD is op hoofdlijnen aangegeven wat er in de m.e.r. wordt onderzocht (reikwijdte) en op welke wijze dit onderzoek uitgevoerd wordt (detailniveau). Het is de bedoeling dat de m.e.r. in nauwe samenhang met het opstellen van de Omgevingsvisie zal plaatsvinden.

Milieueffectrapportage Omgevingsvisie Limburg: brede benadering

Milieueffectrapportage wordt uitgevoerd op basis van de regelgeving in de Wet milieubeheer en de Europese regels die daaraan ten grondslag liggen. In deze wet wordt de term **milieu** gebruikt, bijvoorbeeld bij het beschrijven van de reden voor m.e.r.: het milieubelang op een evenwichtige manier te laten meewegen bij het nemen van besluiten.

De term **milieu** is in de huidige tijd echter niet meer representatief: in de huidige m.e.r.-procedure wordt breed en integraal gekeken. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld ook gezondheid, veiligheid, duurzaamheid, mobiliteit en bereikbaarheid worden onderzocht.

In deze NRD is op een aantal plaatsen de term milieu nog wel gehanteerd vanwege de bestaande terminologie in de wettelijke regels. Met het in werking treden van de Omgevingswet raakt het begrip milieu ook wat meer op de achtergrond en gaat het meer om de (fysieke) leefomgeving. In het kader van de m.e.r. voor de Omgevingsvisie Limburg 2020 wordt nog breder gekeken, met een beoordelingskader dat is gebaseerd op de indeling People – Planet – Prosperity (zie hoofdstuk 4 in deze NRD).

Als in deze NRD de term milieu wordt gebruikt wordt daarmee de ruime invulling van de term bedoeld.

1.3 Omgevingsvisie, beleidscyclus en milieueffectrapportage

De Omgevingswet geeft een strategische plek aan het basisbeginsel van beleid: de cyclus van beleidsontwikkeling, beleidsuitwerking, uitvoering en monitoring en evaluatie. De strategische keuzes voor de lange termijn die de essentie zijn van een omgevingsvisie zijn het resultaat van de ontwikkeling van nieuw en/of aangepast beleid.

De beleidsontwikkeling wordt, in de benadering van de beleidscyclus, geïnitieerd en gevoed door autonome trends, nieuwe inzichten en ontwikkelingen (zoals de klimaatverandering en de noodzaak tot de energietransitie). Monitoring en evaluatie van het bestaande beleid ten opzichte van deze nieuwe ontwikkelingen leiden dan tot nieuw beleid of bijstelling van bestaand beleid.

¹ De term milieu dekt niet meer de lading, maar is nog wel in gebruik als de wettelijke term (zie ook het kader).

² Het is gebruikelijk de afkortingen (de) m.e.r. en (het) MER te gebruiken. De afkorting m.e.r. met kleine letters en puntjes ertussen staat voor de volledige procedure, de milieueffectrapportage. MER met hoofdletters, zonder puntjes staat voor het milieueffectrapport, het rapport dat hierbij opgesteld wordt. Ook hierbij geldt dat in het MER niet alleen naar het milieu wordt gekeken, maar naar het brede beoordelingskader gebaseerd op de indeling people – planet – prosperity.

Figuur 1.1 Beleidscyclus zoals opgenomen op de website www.aandeslagmetdeomgevingswet.nl

Het tot stand komen van de Omgevingsvisie Limburg 2020 kan worden opgevat als het resultaat van beleidsontwikkeling. Het is de bedoeling dat de (verbrede) **milieueffectrapportage** bij het tot stand komen van de omgevingsvisie (en dus bij de beleidsontwikkeling) verschillende functies heeft:

- het ontwikkelen van een integraal beoordelingskader;
- het signaleren en agenderen van mogelijke toekomstige problemen in de leefomgeving, als input voor de ontwikkeling van beleid;
- het bijdragen aan het ontwikkelen van (thematische) beleidsopties;
- het beoordelen van mogelijke (thematische) beleidsopties;
- het bijdragen aan het formuleren van het integrale beleid van de omgevingsvisie, onder meer door het signaleren van tegenstrijdigheden of koppelkansen;
- het inzichtelijk maken en het integraal beoordelen van de (milieu)effecten van het voorgenomen beleid op de leefomgeving; dit kan worden beschouwd als een belangrijk onderdeel van de formele (wettelijke) functie van de m.e.r. voor de omgevingsvisie.

Dit is verder beschreven in hoofdstuk 5 van deze NRD³.

1.4 Inhoud van deze NRD

In hoofdstuk 2 is een beschrijving opgenomen van de visie van de provincie op de Omgevingsvisie. Hierbij gaat het om het proces dat de provincie heeft opgezet om tot de Omgevingsvisie te komen en om de beoogde inhoud van de Omgevingsvisie (hoe abstract of concreet wordt de visie?). De belangrijkste opgaven voor Limburg voor de komende jaren zijn beschreven in hoofdstuk 3. Deze opgaven zijn bepalend voor de reikwijdte van de onderzoeken in de m.e.r. Hoofdstuk 4 beschrijft het integrale beoordelingskader dat voor de diverse functies van de m.e.r. noodzakelijk is. Dit onderdeel van de NRD beschrijft het detailniveau van de uit te voeren onderzoeken en analyses. De voorgenomen aanpak van de m.e.r., in samenhang met de totstandkoming van de Omgevingsvisie, is toegelicht in hoofdstuk 5 van deze NRD. In de bijlagen zijn een begrippenlijst en een uitgebreid beoordelingskader opgenomen.

³ In beleidscyclustermen vervult de m.e.r. dus zowel een rol bij de ex post als de ex ante beleidsevaluatie

1.5 Reageren op deze NRD

In deze NRD is op hoofdlijnen beschreven **wat** in de m.e.r. voor de Omgevingsvisie Limburg 2020 wordt onderzocht. Het is gebruikelijk dit aan te duiden als de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER. In de NRD is tevens beschreven hoe de samenhang is tussen het proces van het tot stand komen van de Omgevingsvisie en de m.e.r.

Op grond van wettelijke regels vindt bij de start van een m.e.r.-procedure inspraak plaats en worden adviezen ingewonnen. Deze inspraak en advisering gaan over reikwijdte en detailniveau. De mogelijkheid tot inspraak houdt onder andere in dat een ieder de mogelijkheid wordt gegeven een **zienswijze** in te dienen. Daarbij moet het gaan om het beoordelingskader, dus wat moet er in de m.e.r. worden onderzocht en welke effecten moeten op welke manier in beeld worden gebracht.

Het is mogelijk om gedurende de termijn van de terinzagelegging (16 september 2019 t/m 14 oktober 2019) een zienswijze in te dienen op de concept-NRD. Deze zienswijze moet - onder vermelding van 'Zienswijze NRD/voornemen Omgevingsvisie Limburg 2020' worden gericht aan:

*Gedeputeerde Staten van Limburg
t.a.v. L.H.M. Vorstermans
Postbus 5700
6202 MA Maastricht*

In de zienswijzenperiode wordt ook advies gevraagd aan de wettelijke adviseurs. Dit zijn onder andere de Limburgse gemeenten, Waterschap Limburg en de Commissie voor de milieueffect-rapportage (Commissie m.e.r.).

De reacties op de concept-NRD worden gebruikt om, waar nodig, de NRD aan te scherpen. Dat kan onder andere betekenen dat het beoordelingssystematiek van de m.e.r. wordt aangevuld of bijgesteld. In de provincie Limburg is het daarbij gebruikelijk een definitieve NRD met bijbehorende Nota van zienswijzen vast te stellen.

2 Omgevingsvisie Limburg 2020

Dit hoofdstuk geeft een korte toelichting op de Omgevingsvisie Limburg 2020. De Omgevingsvisie is op dit moment nog in voorbereiding. Hoe de visie er uiteindelijk precies uit komt te zien en wat er wel en niet in komt, is op dit moment nog onduidelijk. Dit hoofdstuk schetst het beoogde proces en inhoud.

2.1 Start van de Omgevingsvisie

De Provincie Limburg wenst voor 1 januari 2021 te beschikken over een nieuwe provinciale omgevingsvisie: de Omgevingsvisie Limburg 2020. De provincie dient daarnaast voor 1-januari-2021 over een (geactualiseerde) Omgevingsverordening te beschikken, die voldoet aan de eisen van de Omgevingswet. De Omgevingsvisie moet de grondslag bieden voor de verordening.

Het doel van de Omgevingsvisie is tweeledig:

- het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit én
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Door Provinciale Staten is in mei 2018 aangegeven om bij de voorbereiding van de Omgevingsvisie Limburg de volgende uitgangspunten aan te houden:

1. het zowel wettelijk als waar nodig ook het inhoudelijk actualiseren van visie en beleid;
2. een focus op de langere termijn (2030-2050), een selectieve rolopvatting en het invullen van een lange-termijn ontwikkelagenda voor gebieden en thema's van provinciaal belang;
3. het onderscheiden van aparte visies voor (sub-)regio's en uiteenlopende accenten voor stedelijke en landelijke gebieden;
4. het ook meenemen van provinciale thema's en instrumenten die niet onder de Omgevingswet vallen.

Provinciale Staten kunnen omtrent de genoemde uitgangspunten een nieuwe afweging maken.

De Omgevingsvisie in de Omgevingswet

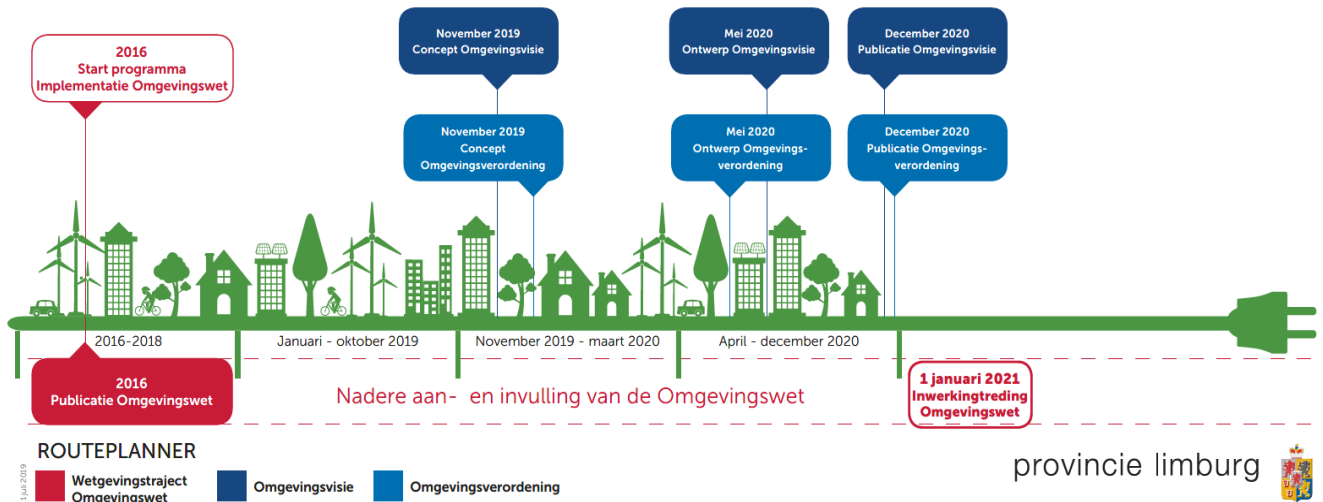
Volgens de Omgevingswet (in werking per 1 januari 2021) bevat een omgevingsvisie:

- Een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving;
- De hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied;
- De hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid.

De Omgevingsvisie Limburg is gepositioneerd tussen de Nationale omgevingsvisie (NOVI), waarvan in juni 2019 het ontwerp is gepubliceerd, en de omgevingsvisies van de Limburgse gemeenten. De NOVI wordt betrokken bij de beleidsontwikkeling en is daarbij een bron van inspiratie.

Bij het opstellen van de Omgevingsvisie Limburg vindt een dialoog plaats met (onder andere) de Limburgse gemeenten en de EURregio. Dat maakt het mogelijk de visie van de betrokken partijen

op hun omgevingsbeleid ook in te brengen in de beleidsontwikkeling van de provinciale Omgevingsvisie.

Figuur 2.1 Route en proces van de Omgevingsvisie Limburg 2020

De Omgevingsvisie is, in de beleidscyclus die in de Omgevingswet is geschetst, het resultaat van de ontwikkeling van nieuw of aangepast beleid. De beleidsontwikkeling vraagt het maken van hoofdkeuzes op strategisch niveau.

2.2 De inzet van de Omgevingsvisie Limburg 2020

De Omgevingsvisie Limburg gaat over de strategische hoofdkeuzes voor Limburg voor de langere termijn.

- De **strategische** hoofdkeuzes hebben betrekking op de inhoudelijke provinciale (kern)taken en ambities. Deze taken en ambities omvatten de provinciale belangen. Zij begeven zich boven het niveau van individuele gemeenten. Voor het nieuwe beleid hanteert de Provincie Limburg uitgangspunten die gezien kunnen worden als de sturingsfilosofie.
- Bij het maken van **hoofdkeuzes** voor Limburg zal zowel binnen als buiten de provinciale grenzen worden gekeken. Economische, sociale, stedelijke en landelijke systemen stoppen niet bij de provinciegrens. Delen van Limburg zijn voor de omliggende gebieden van betekenis en andersom. In de Omgevingsvisie worden - waar aan de orde - vanuit de samenhang met andere gebieden de maatschappelijke kansen en opgaven opgepakt. Ook per regio verschillen accenten die voor het stedelijk en het landelijke gebied worden gemaakt.
- De **langere termijn** (2030-2050) voor de strategische hoofdkeuzes is een flexibel begrip. Voor klimaat omvat de langere termijn minimaal een aantal decennia. Voor de regionale economie is in het algemeen slechts een fractie van een dergelijke termijn te overzien. Gezien deze verschillen krijgt in de Omgevingsvisie het begrip 'langere termijn' per taak en ambitie een invulling op maat. De Omgevingsvisie wordt geen volledig nieuw beleid voor de Provincie, maar focust op accentverschuivingen naar de belangrijke en urgente opgaven van deze tijd. Circulaire economie, digitalisering, klimaatadaptatie, duurzame landbouw (of kringlooplandbouw) en energie zijn thema's die nu meer dan ooit de aandacht verdienen. Deze thema's vragen om een samenhangende visie en afweging van de omgevingsaspecten.

Bij de verdere invulling van de strategische hoofdkeuzes is het Collegeprogramma voor 2019-2023 'Vernieuwend Verbinden' relevant (zie ook par. 3.1.1).

Regionale visies en gebieden van provinciaal belang

Limburg kent een grote verscheidenheid aan landschappen, omgevingskwaliteiten en identiteiten. Elk gebied heeft zijn eigen opgaven, knelpunten, kansen of beperkingen voor maatschappelijke ontwikkelingen. Dit heeft er onder andere toe geleid dat het POL2014 is voorzien van visies op de regio's Noord-, Midden- en Zuid-Limburg. Daarnaast zijn gebieden en thema's van provinciaal belang expliciet benoemd.

De Omgevingsvisie Limburg zal hier op voortborduren. De drie regiovisies worden vernieuwd en onderdeel van de Omgevingsvisie met aandacht voor het onderscheiden van aparte visies voor (sub-)regio's, en de uiteenlopende accenten voor stedelijke en landelijke gebieden.

Ontwikkelagenda lange termijn; beleid koppelen aan uitvoeringskracht

Het is belangrijk om bij de thema's, ontwikkelingen en gebieden die van provinciaal belang zijn, te zorgen voor een goede verbinding van visie met doorwerkings- en uitvoeringsstrategieën.

In de Omgevingsvisie vormen beleid en uitvoering een onafscheidelijk koppel. Om de effectiviteit van dit koppel te meten en bij te kunnen stellen, is monitoring de onmisbare schakel. Monitoring van het beleid sluit aan op de Limburgagenda en kan verbindingen bieden met de gebiedsagenda Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) en de regionale omgevingsagenda waar in het kader van de NOVI aan gedacht wordt. Voor de Omgevingsvisie en de verdere uitwerking zijn ook onder meer de Regionale Energiestrategieën (RES) en de mobiliteitsvisie van de Provincie van belang. De inhoud daarvan is op dit moment nog niet bekend.

2.3 Hoe komt de Omgevingsvisie tot stand?

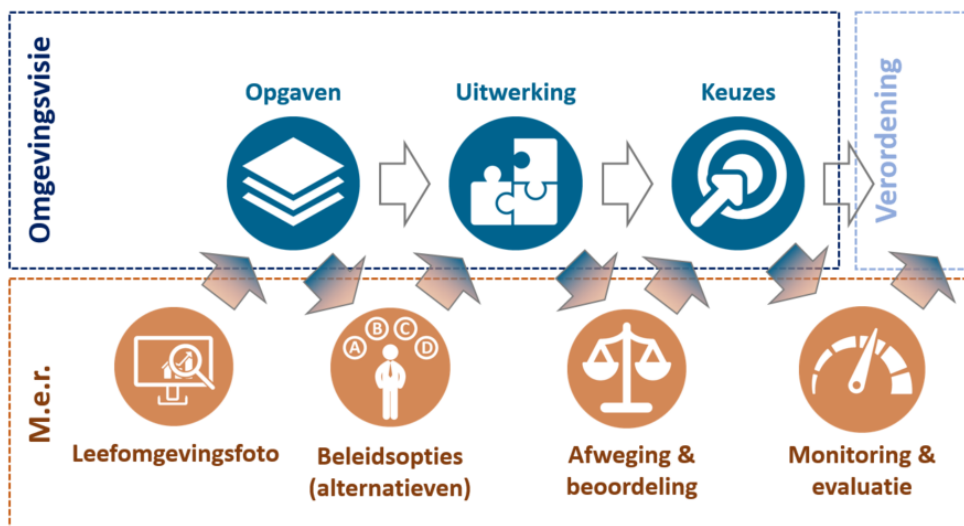
De aanpak van de Omgevingsvisie bestaat uit meerdere fasen. In de eerste fase worden de thematische bouwstenen voor de Omgevingsvisie in beeld gebracht. Het gaat hierbij om het in beeld brengen van onderwerpen waar transities in beleid aan de orde zijn (bijvoorbeeld de energietransitie), maar ook over de meer going-concern beleidsonderwerpen (zoals bijvoorbeeld Wonen en bedrijventerreinen). Daarnaast worden de regiovisies uit POL2014 herijkt. Hiervoor zijn regiobijeenkomsten georganiseerd waar input voor de Omgevingsvisie opgehaald is. Dit samen vormt de basis voor de tweede fase: het maken van een concept-Omgevingsvisie en de NRD.

2.4 Welke rol kan de m.e.r. daarbij spelen?

In het kader van het ontwikkelen van beleid en het opstellen van de Omgevingsvisie kan de milieueffectrapportage een bijdrage leveren. Dit kan verder gaan dan de wettelijke verplichting om de milieugevolgen van het voorgenomen beleid in beeld te brengen.

De rol van de m.e.r. is gericht op het agenderen van opgaven aan de hand van de foto's van de leefomgeving, het beoordelen van (spanningen tussen) voorgenomen beleidsalternatieven en het in beeld brengen van mogelijke consequenties (kansen en risico's) voor beleidskeuzes. In hoofdstuk 5 wordt hierop nader ingegaan.

3 De opgaven voor Limburg

3.1 Limburg in een veranderende wereld

De wereld is groter dan Limburg alleen, en zowel in Limburg als daarbuiten zijn er trends en ontwikkelingen die van invloed (kunnen) zijn op de toekomstige situatie in Limburg. Nieuw beleid ontstaat dus niet zomaar. Belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen of opgaven, denk bijvoorbeeld aan klimaatadaptatie en energietransitie, zijn vaak de aanleiding voor nieuw beleid of de herijking van bestaand beleid. Limburg staat voor diverse grote maatschappelijke opgaven; opgaven gelijk aan die waar heel Nederland voor staat en opgaven specifiek voor Limburg; opgaven die vaak een ruimtelijke impact hebben; opgaven die elkaar versterken of juist onderling botsen. In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste maatschappelijke opgaven toegelicht.

Het POL2014 geeft al aandacht aan opgaven en trends in de demografie, technologische ontwikkeling, kenniseconomie, globalisering, en klimaatverandering. In rapporten van onder meer het Planbureau voor de Leefomgeving, het Sociaal Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor Statistiek, maar ook vanuit diverse (sectorale) provinciale beleidsstukken en rijksbeleid, komen een aantal “nieuwe” opgaven naar voren. Onderstaande paragrafen schetsen aan de hand van eerste verkenningen voor de Omgevingsvisie Limburg, uitkomsten van werkbijeenkomsten in het kader van de Omgevingsvisie en diverse reeds bestaande beleidsdocumenten en visies een eerste beeld van de trends en ontwikkelingen evenals de diversiteit aan maatschappelijke opgaven waar Limburg mee te maken heeft. Ook het Collegeprogramma voor 2019-2023 ‘Vernieuwend Verbinden’ vormt een belangrijk kader voor het benoemen van deze opgaven.

Relevante ontwikkelingen en opgaven zijn in ieder geval: Klimaatverandering en de energietransitie; circulaire economie; de transitie van de landbouw; digitalisering; demografische ontwikkelingen; achteruitgang biodiversiteit; en de verhouding tussen steden en platteland. Dit zijn stuk voor stuk ontwikkelingen en opgaven die hun weerslag vinden in de Omgevingsvisie en waarbij sprake is van een grote dynamiek. De Omgevingsvisie biedt kansen om een plek te geven aan deze dynamiek en aan extra, waar mogelijk samenhangende en afgestemde impulsen voor transitieopgaven op het gebied van o.a. circulaire economie, water, klimaatadaptatie, energie, landbouw en mobiliteit. De verschillende transities, waaronder de landbouwtransitie en energietransitie hebben veel invloed op elkaar, op andere ontwikkelingen en op (het gebruik van) de leefomgeving. Ook speelt de verdergaande digitalisering en technologische ontwikkelingen een rol. Hierbij dient een gezonde en veilige leef- en woonomgeving te worden behouden.

3.1.1 Ontwikkelingen en opgaven

Om de opgaven voor Limburg uit te lijnen, liggen er diverse inhoudelijke bouwstenen:

- het Collegeprogramma Vernieuwend Verbinden;
- de resultaten van werkconferenties die zijn gehouden in het proces;
- de ontwerp NOVI.

De exacte opgaven voor de Omgevingsvisie zijn nog niet gedefinieerd en zullen voor de totstandkoming van de concept-Omgevingsvisie worden uitgekristalliseerd. Dan is ook bekend wat het doel van de opgaven is en op welke thema('s) en indicatoren van het beoordelingskader de opgaven zich richten.

Onderstaand een overzicht van de opgaven benoemd in de bovenstaande bouwstenen.

Collegeprogramma 2019-2023 'Vernieuwend Verbinden'

De Provincie Limburg kent een extraparlamenteair college en dit heeft recentelijk het Collegeprogramma 2019-2023 'Vernieuwend Verbinden' vastgesteld (voor meer informatie: zie www.limburg.nl/bestuur/collegeprogramma). Een extraparlamenteair college is een college van Gedeputeerde Staten waarbij niet het partijlidmaatschap van de kandidaten doorslaggevend is, maar én draagvlak én de bestuurlijke en/of inhoudelijke expertise én geschiktheid. Een team bestuurders dat herkenbaar is voor Provinciale Staten en het vertrouwen verkrijgt van Provinciale Staten. Aan een extraparlamenteair college ligt geen coalitieakkoord ten grondslag, maar een collegeprogramma met een brede betrokkenheid van de politieke partijen (bijvoorbeeld via de verkiezingsprogramma's) én de samenleving. Het collegeprogramma geeft vooral uiting en richting aan de grote maatschappelijke opgaven en sociaal-economische kansen in Limburg. Het is een ambitieus programma voor de komende jaren waarbij samen met de vele partners in Limburg op een tiental thema's wordt gewerkt aan de toekomst van Limburg. Ten aanzien alle thema's heeft het college een ambitie geformuleerd met daaraan gekoppeld per thema de gemaakte keuzes en acties om deze ambities te verwezenlijken. Deze zijn uiteenlopend van aard en variëren van het ontwikkelen van een missiegedreven economisch en strategische kader met aandacht voor de betekenis van de Brightlandcampussen, het opzetten van een kennisstructuur en grensoverschrijdende samenwerking en innovatie, het bieden van ruimte voor arbeidsmigratie en daarbij een leefbare huisvesting voor tijdelijke arbeidsmigranten tot onderzoek naar de mogelijkheden van smart mobility, smartlogistics, verdere ontwikkeling van goederenvervoer via water, bargeterminals, regionale energiestrategieën, het opstellen van euregionale plankaart (samen met de buurregio's) en een duurzaamheidsladder ten behoeve van zorgvuldig ruimtegebruik.

Onderstaand zijn - in soms enigszins samengevatte vorm - per thema de provinciale ambities uit het collegeprogramma opgenomen. De daaraan gekoppelde ambities en keuzes/acties staan uitvoerig beschreven in het collegeprogramma. Ze worden gestart en uitgevoerd in de collegeperiode 2019-2020, maar zullen voor sommige thema's ook in de periode daarna hun vervolg en uitwerking hebben.

Verbindende bestuurlijke vernieuwing

We hebben oog voor de menselijke maat en het draagvlak van maatregelen bij inwoners. Dit betekent dat we onze inwoners zo goed mogelijk zullen betrekken bij ons beleid. We stimuleren nieuwe vormen van burgerparticipatie en burgerinitiatieven en streven, als een van de voorbeelden, naar de invoering van een correctief bindend referendum in Limburg. Wij zijn een betrouwbare overheid voor de Limburgse burger. Voor het algemeen belang kan het soms nodig zijn om tegen de stroom in te gaan en impopulaire maatregelen te nemen.

Internationaal, Europa en grensoverschrijdend

Limburg neemt actief deel aan de Euregio's en in de Europese Unie. Door onze bijzondere ligging in de Euregio's is Limburg zeer gebaat bij een goede relatie en samenwerking met de buurlanden België en Duitsland. We zullen ook actief de samenwerking zoeken met (fondsen van) de Europese Unie om Limburgse projecten en programma's mogelijk te maken.

Economische structuurversterking

Wij kijken met trots en optimisme naar de toekomst van Limburg. Wij handelen vanuit een ontwikkelingsgerichte benadering. Initiatief en ondernemerschap kunnen rekenen op onze steun. Wij werken aan een Limburg waarin het aantrekkelijk is om te blijven en je te vestigen. Dit doen wij vanuit meerjarig partnerschap met onze Limburgse kennis- en onderwijsinstellingen, bedrijfsleven, overheden en maatschappelijke organisaties.

Sociale agenda

We staan voor een inclusieve, open en participatieve samenleving. We beschermen de beginselen van onze rechtsstaat en de mensenrechten. Iedereen in Limburg, van elke levens- of geloofsovertuiging, politieke gezindheid, geaardheid, afkomst, sekse en genderoriëntatie, heeft het recht om te zijn wie hij of zij is en om te geloven wat hij of zij gelooft. Verschillen tussen mensen mogen geen belemmering zijn voor deelname aan de samenleving, maar kunnen een meerwaarde hebben. Waar mogelijk leveren we een bijdrage om de emancipatie en participatie van kwetsbare groepen en ouderen en om de integratie van nieuwkomers te bevorderen. Tegelijkertijd vragen wij van mensen om zich tot het uiterste in te spannen om zelf ook een bijdrage te leveren aan onze Limburgse samenleving. De uitvoering van de Sociale Agenda, gekoppeld aan economische structuurversterking, wordt versterkt doorgezet, waarbij zelfredzaamheid wordt bevorderd. Wij erkennen de noodzaak van arbeidsmigratie, maar werken vooral aan het vergroten van het arbeidspotentieel in Limburg.

Mobiliteit, infrastructuur en ruimte

De basisvoorzieningen blijven op orde door goed beheer en onderhoud van het vervoersaanbod. Wij verbeteren de kwaliteit hiervan en maken het mobiliteitsnetwerk steeds aantrekkelijker. Wij investeren in 'smart mobility' en 'smart logistics'. Wij doen mee in initiatieven om de mobiliteit in Limburg te verbeteren. Met het 'Mobiliteitsplan Limburg. Slim op weg naar morgen' zijn in 2018 hoofdlijnen geschetst voor een toekomstbestendige, toegankelijke, slimme, schone en grenzeloze mobiliteit waarbij mensen zich naar wens en behoefte vrij kunnen bewegen.

Op het gebied van de ruimtelijke ordening willen we met verschillende transities een ruimtelijke kwaliteitsimpuls maken door samen met partners te gaan voor een integrale gebiedsgerichte benadering. We houden rekening met de bestaande kwaliteit en identiteit van gebieden. We sluiten met nieuwe ontwikkelingen aan bij netwerken van infra, energie en digitaal. Wij gaan voor meervoudig ruimtegebruik en voor meer verschillen tussen locaties (van drukke ontmoetingsplek tot rustig landschap). Dit biedt meer perspectief op duurzame, kosteneffectieve oplossingen met een groter maatschappelijk rendement en draagvlak.

Energiebeleid

Onder de voorwaarden haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak stellen wij ons, als midden-bestuur, op als een betrouwbare partner van het rijk en van gemeenten. Dit betekent dat wij onze rol zullen pakken bij onder andere de uitvoering van wetten en wettelijk geborgde afspraken en realistische ambities rondom de klimaat- en energietransitie, zoals bij de totstandkoming van Regionale Energie Strategieën (RES). Wij erkennen dat mensen vanuit verschillende uitgangspunten en opvattingen meewerken aan een innovatief energietransitiebeleid, welke onze economische structuur versterkt, ons minder afhankelijk maakt van fossiele brandstoffen uit het buitenland (bijvoorbeeld Rusland en Arabische landen) en tegelijkertijd de gevolgen van uitstoot vermindert en rekening houdt met biodiversiteit.

Veiligheid en leefbaarheid

Wij werken samen met onze partners aan veilige en leefbare wijken en buurten in de stad en dorpen in het buitengebied. Daarbij bevorderen wij de samenwerking tussen alle handavingspartners, nemen wij verantwoordelijkheid voor onze kerntaken op het gebied van veiligheid en werken wij intensief samen met gemeenten, corporaties, instellingen en burgers aan een integrale aanpak van de leefbaarheid. Voor het thema wonen zal een extra accent gegeven worden om een snellere doorstroming op de woningmarkt te bevorderen. En wij willen een extra impuls geven aan de uitvoering van een aantal innovatieve voorbeeldprojecten die met een gerichte investering tot meervoudige effecten en 'multipliers' kan leiden.

Arbeidsmarkt en onderwijs

We bevorderen waar mogelijk de emancipatie en participatie van kwetsbare groepen en senioren en de integratie van nieuwkomers. Wij vragen van mensen om zich tot het uiterste in te spannen om zelf ook een bijdrage te leveren aan onze Limburgse samenleving. De uitvoering van de Sociale Agenda, gekoppeld aan economische structuurversterking, wordt versterkt doorgezet, waarbij bevordering van de zelfredzaamheid centraal staat. Wij erkennen de noodzaak van arbeidsmigratie, maar werken vooral aan het vergroten van het arbeidspotentieel in Limburg. Wij kijken met trots en optimisme naar de toekomst van Limburg. Wij handelen vanuit een ontwikkelingsgerichte benadering. Initiatief en ondernemerschap kunnen rekenen op onze steun. Wij werken aan een Limburg waarin het aantrekkelijk is om te blijven en je te vestigen. Dit doen wij vanuit meerjarig partnerschap met onze Limburgse kennis- en onderwijsinstellingen, bedrijfsleven, overheden en maatschappelijke organisaties. Wij willen het beste uit alle Limburgers halen, jong en oud. Het onderwijs draagt in de eerste plaats bij het versterken van het Limburgse vestigingsklimaat en duurzame economische groei en in de tweede plaats aan de brede talentontwikkeling en het creëren van extra kansen voor alle kinderen in Limburg.

Landbouw, natuur en faunabeheer

Ook in de toekomst willen wij een gunstig ondernemersklimaat voor de landbouw zijn in Limburg. Daarom ondersteunen wij agrarische ondernemers in hun zoektocht naar nieuwe en duurzame verdienmodellen en productiemethoden. Om natuurdoelstellingen te behalen zijn zowel kwantitatieve als kwalitatieve maatregelen mogelijk. Het verwerven en inrichten van nieuwe natuurgronden en het opwaarderen en beter beheren van de bestaande natuurgebieden behoren tot die maatregelen. Door een integrale aanpak met aandacht voor water-, lucht- en bodemkwaliteit, biodiversiteit, dierenwelzijn en voedselkwaliteit valt veel effectiviteit en efficiëntiewinst te behalen. Landschap en natuur hebben niet alleen ecologische, maar ook recreatieve en maatschappelijke waarde. We streven naar vermaatschappelijking van natuur en landschap. Wij dagen burgers en (toeristische) bedrijven uit om bij te dragen aan het beheer van ons landschap en initiatieven op dit gebied zullen ondersteunen. De Provincie heeft samen met Waterschap Limburg een belangrijke rol om onze leefomgeving aan te passen aan nieuwe weersomstandigheden. Een integrale en realistische benadering van hoogwaterbescherming langs het hele stroomgebied van de Maas is van belang. Om droge en natte periodes het hoofd te bieden werken we toe naar een dynamisch watersysteem.

Cultuur, erfgoed en sport

De Limburgse cultuur is uniek en draagt bij aan onze gemeenschappelijke identiteit. Wij zijn trots op ons erfgoed en spannen ons in voor het behoud ervan. Wij staan open voor nieuwe ontwikkelingen en nieuwe vormen van cultuur. Wij zetten de inzet van de Stedelijke Cultuurregio Zuid en het Aanvalsplan Noord- en Midden-Limburg door. De toegankelijkheid van cultuur, erfgoed en sport voor een brede doelgroep is van belang. Wij streven naar een brede cultuur- en sportparticipatie, waarbij wij speciale aandacht hebben voor doelgroepen die minder snel met cultuur en sport in aanraking komen. Wij stimuleren bij alle cultuurorganisaties dat nieuwe doelgroepen en dus een zo breed mogelijk publiek wordt aangesproken en bereikt.

De nieuwe Omgevingsvisie heeft een afzonderlijke plaats binnen het collegeprogramma (zie hieronder). Gezien echter de brede scope van de Omgevingsvisie, kennen alle thema's, de daaraan gekoppelde ambities en de benoemde keuzes/acties wel een of meer raakvlakken met Omgevingsvisie en het planMER. Veel elementen van de thema's/ambities zullen - soms ook in onderlinge samenhang - terugkomen in het planMER en het bijbehorend beoordelingskader (zie ook bijlage 2 van deze concept-NRD). Ten aanzien de effectbepaling en het effectbereik van de ambities en keuzes/acties is het in deze fase wel van belang te realiseren dat met het collegeprogramma weliswaar de basis voor de beoogde aanpak is gelegd, maar dat veel van de gemaakte keuzes en benoemde acties nog nader geconcretiseerd moeten worden.

De Omgevingsvisie binnen het collegeprogramma

De Omgevingsvisie wordt in het collegeprogramma genoemd bij het thema 'Mobiliteit, infrastructuur en ruimte'. Binnen dit thema moeten de ambities en opgaven afgewogen worden om te bepalen of herijking van middelen nodig is. De consequenties van deze herijking voor het ruimtelijk beleid moeten vastgelegd worden in de Omgevingsvisie. Zo moet een nog op te stellen duurzaamheidsladder een plaats krijgen in de Omgevingsvisie. Met het opstellen van de Omgevingsvisie wordt ook nadrukkelijk de verbinding met de omliggende landen/regio's gezocht. Het opnemen van een Euregionale plankaart in de omgevingsvisie is het uitgangspunt. Grensoverschrijdende samenwerking is voor diverse beleidsthema een belangrijk aandachtspunt.

Werkconferenties Omgevingsvisie

In het kader van de voorbereiding van de Omgevingsvisie heeft al een uitvoerig traject van participatie (o.a. via diverse bestuurlijke werkconferenties in 2018-2019) van de Limburgse gemeenten en relevante instanties/partners plaatsgevonden. Dit traject, dat in de tijd gezien vóór de vaststelling van het collegeprogramma lag, heeft geresulteerd in het signaleren van een aantal ontwikkelingen en het benoemen van een verschillende opgaven. Deze vallen, zij het soms in andere bewoordingen of van een ander detailniveau, in belangrijke mate samen met de thema's etc. uit het collegeprogramma. Onderstaand worden de ontwikkelingen en opgaven en de samenhang tussen de verschillende opgaven vanuit m.e.r.-perspectief nader aangeduid. Deze komen mede voort uit gemaakte afspraken en resultaten van de werkconferenties.

Klimaat en energie

Waar klimaatverandering een belangrijk gegeven is, is klimaatadaptatie een grote opgave. De focus voor Limburg ligt meer dan voorheen op het realiseren van de ambities met betrekking tot CO₂-reductie uit het regeerakkoord (-49% in 2030) en het Interbestuurlijk Programma (februari 2018; dit betreft een gezamenlijk programma van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen voor de aanpak van gemeenschappelijke opgaven). Op landelijk niveau is op 28 juni 2019 hiervoor het Klimaatakkoord (voor meer informatie: zie www.klimaatakkoord.nl) opgesteld, dat verder wordt uitgewerkt.

Aandachtspunten die op het gebied van klimaat en energie genoemd worden zijn onder meer:

- Energiebesparing industrie, gebouwde omgeving, landbouw en mobiliteit;
- De duurzame energieopwekking (zon, wind, biomassa, geothermie, aardwarmte en restwarmte);
- Het verduurzamen van de bebouwde omgeving (o.a. gasvrij-maken);
- De infrastructuur voor transport en opslag van energie;
- De omschakeling voor de grondstofverwerkende industrieën.
- Circulaire economie

De Regionale Energiestrategieën (RES) gaan op een aantal van deze aandachtspunten in.

De klimaatverandering leidt tot toenemende wateroverlast, hittestress en droogte en verhoogde overstroming risico's. Het Deltaprogramma ruimtelijke adaptatie richt zich op een gefaseerde aanpak op weg naar 2100 met als tussendoel ambities voor 2050. In het Deltaplan hebben gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk gezamenlijk

Duurzame landbouw

Het Interbestuurlijk Programma beschrijft de ambitie om toe te groeien naar een duurzame landbouw. Centraal daarbij staat de productie van gezond en veilig voedsel door een innovatieve en economisch krachtige agrarische sector. Een landbouw die, waar het gaat om de impact op gezondheid, klimaat, lucht- en waterkwaliteit, waterbeheer, biodiversiteit en kwaliteit van het landschap, geen ongewenste risico's oplevert voor de volksgezondheid en leefbaarheid voor agrariërs, burgers en milieu en die respect heeft voor de kwaliteiten van de fysieke omgeving.

Internationale oriëntatie/Euregionale samenwerking

Limburg deelt haar grens vooral met het buitenland. De grensligging biedt veel kansen. Op sommige terreinen worden die volop benut, bijvoorbeeld op het gebied van winkelen en recreatie in de natuur. Maar er zijn nog teveel terreinen waarop de grenzen nog barrières vormen (administratieve, taal- maar vooral culturele barrières). De uitdaging is om die barrières te slechten. Bijvoorbeeld om de vele potentiële banen op korte afstand in het buitenland (ook fysiek) over en weer beter bereikbaar te maken. De Omgevingsvisie kijkt over de landsgrenzen heen: grensoverschrijdende omstandigheden, kansen en effecten worden betrokken in de afwegingen. Dat begint ermee door de analyses in een grensoverschrijdende context maken en in contact treden met partners in de omliggende landen.

Demografische ontwikkelingen

De samenstelling van de bevolking verandert. Het aandeel senioren en nieuwkomers in onze provincie groeit. Voor Limburg als geheel, maar ook de verschillen tussen de delen van de provincie en tussen stedelijke en landelijke gebieden nemen toe. Dat is een gevolg van de vergrijzing en van verhuizingen, individualisering en uitstroom van jongeren/studenten. Sociale verbanden zoals verenigingen waren vroeger vanzelfsprekend, maar staan nu onder druk. Inwoners willen meer inspraak en zeggenschap over hun eigen leefomgeving.

3.1.2 Samenhang maatschappelijke opgaven

De Omgevingsvisie moet vooral verbindingen leggen tussen deze verschillende ontwikkelingen en opgaven. Aandachtspunten hierbij zijn onder meer de integratie van vraagstukken in het bebouwd gebied, een integrale aanpak voor opgaven landelijk gebied en de wisselwerking bovengrond en ondergrond.

Integratie vraagstukken bebouwd gebied

Hierbij gaat het onder meer om de wisselwerking tussen vernieuwing van binnensteden, campusontwikkelingen Limburg, dynamisch voorraadbeheer, energieopgave bebouwd gebied, bereikbaarheid, stedelijk waterbeheer, aanpak hittestress en de transformatie van het stedelijk gebied in relatie tot gezondheid, sociale cohesie, zorg en veiligheid.

Specifieke aandachtspunten zijn het omgaan met risico's en meerlaagse (hoogwater-)veiligheid (ook buiten de Maasvallei) en deelgebieden met daarbinnen bedrijven waarvoor de Provincie bevoegd gezag is voor de vergunningverlening. De opgaven binnen klimaatmitigatie en energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie komen samen op regionale schaal. Een samenhangende regionale visie en aanpak is essentieel en wordt onderdeel van de Omgevingsvisie Limburg.

Integrale aanpak opgaven landelijk gebied.

De komende decennia komen enkele grote structurele veranderingsopgaven bij elkaar in het landelijk gebied. De opgaven voor economie (duurzame landbouw, vitale vrijetijdseconomie), klimaat en energie (ruimte voor opwekking wind- en zonne-energie), natuur (Natura2000, biodiversiteit), kwaliteit van de leefomgeving, milieu (aanpak stikstof) en water moeten (nog) meer hand in hand gaan en in samenhang met elkaar worden opgepakt. Dit is mogelijk op het niveau van regio's, Nationaal Landschap Zuid-Limburg en beekdalen.

Er kan hierbij worden ingespeeld op de uitkomsten uit het project Lange Termijn Ambitie Rivieren, met mogelijk een actualisering van het principe 'rivierverruiming waar het kan, dijken waar het moet'. En een heroverweging van de normeringssystematiek voor regionale wateroverlast.

Wisselwerking bovengrond en ondergrond

Steeds nadrukkelijker is het wenselijk om te komen tot een goede afstemming tussen gebruiksvormen van de ondergrond en tussen ondergrondse en bovengrondse functies van locaties en gebieden. Een drie-dimensionele visievorming is daarvoor nodig. Daarbij kan het nuttig zijn verschil te maken tussen de bodem (het bovenste deel van de ondergrond, de leeflaag) en de diepere ondergrond.

Naast bestaande onderwerpen als archeologie, ontgroningen, grondwater en aardwarmte zijn er ook nieuwe ontwikkelingen. Denk daarbij aan bijvoorbeeld kansen voor duurzaam gebruik van geothermie nabij steden en glastuinbouwgebieden, problematiek van stijgend mijnwater en andere (na-ijlende) effecten van de steenkoolwinning en de mogelijke komst van de ondergrondse Einstein Telescope.

3.2 Limburgse opgaven in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Op 20 juni 2019 is het Ontwerp voor de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) gepubliceerd. De NOVI bevat de langetermijnvisie van het kabinet op een duurzaam perspectief voor onze leefomgeving,

zoals bedoeld in de nieuwe Omgevingswet. De NOVI benoemt de nationale belangen en opgaven van de fysieke leefomgeving.

Opgaven uit de Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Op 20 juni 2019 is het ontwerp van de NOVI gepresenteerd. Hierin zijn de belangrijkste opgaven op landelijk niveau opgenomen. In de NOVI zijn deze benoemd als de vier integrale prioriteiten. Deze opgaven werken ook door op provinciaal niveau.

In het achtergronddocument van de NOVI zijn gebiedsbeschrijvingen voor de twaalf provincies opgenomen. Naast een karakterschets van de provincie zijn hier ook de belangrijkste opgaven voor de provincie vermeld. In de NOVI, waar Limburg ook haar input heeft geleverd, worden een aantal thema's beschreven die ook voor Limburg relevant zijn:

Het verduurzamen en versterken van de industrie en logistiek

Voor Limburg is het een grote opgave om de centrale ligging tussen de Mainports Rotterdam en Antwerpen, Brainport Eindhoven en het Ruhrgebied optimaal te benutten bij de verduurzaming en omslag naar een circulaire economie. Voor Noord- en Midden- Limburg ligt de nadruk op agrifood, maakindustrie en logistiek (rondom Greenport Venlo en Keyport), en in Zuid-Limburg op industrie (Chemelot, VDL Nedcar) en logistiek. Daarbij is het verminderen van de grensweerstand en vergroten van samenwerking een opgave. Om daarmee de potenties (economische kracht, kennis, arbeidsmarkt) in de aangrenzende regio's te kunnen aanspreken. Goede (grensoverschrijdende) bereikbaarheid, aansluiting op de (inter)nationale energiehoofdstructuur en digitale netwerken zijn belangrijk voor de economische ontwikkeling van de (EU)regio. Voor de regionale economie is het van belang dat bedrijven kunnen rekenen op voldoende geschoolde arbeidskrachten op het gewenste niveau. Een belangrijke bijdrage levert de inzet van arbeidsmigranten, passend bij het economisch profiel van de regio. Dat vraagt om aandacht voor (de sociale aspecten van) huisvesting, integratie en onderwijs.

Het verduurzamen van de Limburgse landbouw

De land- en tuinbouw is een belangrijke economische sector voor Noord- en Midden-Limburg. De kracht van de regio zit daarbij in de combinatie van innovatieve kennis op het gebied van landbouw, gezonde voeding (Brightlands Campus Greenport Venlo), maakindustrie én logistiek. De landbouw zal zich verder ontwikkelen tot een kringlooplandbouw, waarbij de productie van gezond en duurzaam voedsel (met oog voor voedselveiligheid en dierenwelzijn) samengaat met minder emissies naar lucht (ammoniak, fijnstof, geur), bodem en (grond)water (nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen). De negatieve impact op volksgezondheid, biodiversiteit en natuur- en waterkwaliteit kan zo worden teruggedrongen. Vooral de glastuinbouw krijgt te maken met een grote opgave om de energievoorziening te verduurzamen. De opgave in dit deel van Limburg is vergelijkbaar met die in Oost-Brabant.

Het transformeren en verduurzamen van de gebouwde omgeving

In de steden en dorpen ligt er een grote opgave om de kwaliteit van de woningvoorraad en – omgeving te verbeteren en de mismatch tussen vraag en aanbod weg te nemen. Dat gaat samen met de opgave om de bebouwde omgeving te verduurzamen en wateroverlast (Maas en regionale wateren) en mogelijke hittestress aan te pakken. De combinatie met krimpende bevolkingsaantallen (onder meer in Parkstad Limburg en Sittard-Geleen, maar ook in andere Limburgse gemeenten) maakt dit een grote uitdaging, mede door het ontbreken van een traditioneel verdienmodel. De aanpak van leegstand wordt bemoeilijkt doordat die zich hier in veel vastgoedsectoren gelijktijdig voordoet (woningen, winkels, kantoren, maatschappelijk vastgoed). Ook de aanpak van de gezondheidsachterstand in (Zuid-)Limburg vraagt aandacht. Het versterken van de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit van het buitengebied. In het landelijk gebied komen opgaven als kringlooplandbouw, schaalvergroting, vrijkomende agrarische bebouwing en ‘verlooding’ samen met de grote opgaven rondom energietransitie, waterkwaliteit en biodiversiteit. De landbouw, als grootste beheerder van het landschap, heeft te maken met transitie en schaalvergroting, met forse ruimtelijke impact zoals leegkomende agrarische bebouwing (asbest, risico op verloeding wat zeker in grensregio’s drugscriminaliteit en ondermijning in de hand werkt) en steeds grotere loodsen. Heuvelland, Limburgse Maasvallei en de zandgronden stellen specifieke eisen aan de wijze van aanpak van de klimaatadaptatie. In het landelijk gebied komen deze opgaven en ontwikkelingen samen met de grote opgaven rondom energietransitie, waterkwaliteit en biodiversiteit. Ook de versterking van de kwaliteit van verblijfsaccommodaties (hotels, vakantieparken) vragen hier om aandacht. Het is belangrijk om deze opgaven in samenhang aan te pakken, met oog voor de ruimtelijke kwaliteit en kwetsbaarheid van deze gebieden (bijvoorbeeld Nationaal Landschap Zuid-Limburg). Niet alleen met het oog op de leefbaarheid voor de bewoners, maar ook voor de groeisector toerisme en vrijetijdseconomie.

3.3 Vraagstukken voor de Omgevingsvisie en de m.e.r.

In de Omgevingsvisie Limburg wordt de visie van de Provincie over de provinciale ambities en beleidsinzet voor de grote en minder grote maatschappelijke opgaven opgenomen. Het opstellen van de visie vraagt om afwegingen en keuzes. Voor een aantal opgaven kan het daartoe nodig zijn verschillende beleidsopties naast elkaar te zetten om de consequenties van keuzes inzichtelijk te maken. De m.e.r. speelt hierin een belangrijke rol.

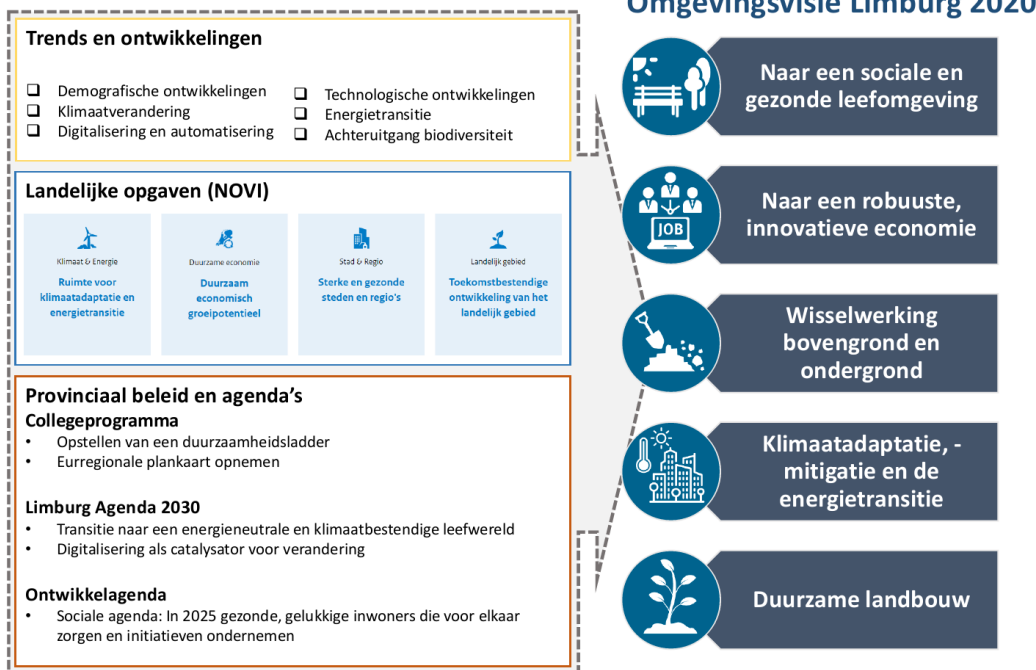
De vraagstukken en beleidsopties die bij het opstellen van de Omgevingsvisie een rol gaan spelen staan nog niet vast. Het is geen lineair proces maar een iteratief proces, waarbij de maatschappelijke input en dynamiek betrokken wordt.

Werken vanuit de Omgevingswet is het verenigen van twee werelden. Dat is geen lineair proces, maar een iteratief proces. Alles hangt samen waarbij er verschil is in intensiteit. Soms is er meer aandacht voor het samen optrekken, soms meer voor de spelregels. Het kunnen en durven samenbrengen van deze werelden, waarin flexibel acteren en gelijkwaardig optrekken het succes bepaalt. Dit bereik je vooral door ermee te oefenen.

Wel is al voor een aantal vraagstukken duidelijk dat er meerdere beleidsopties in beeld zijn die zullen worden beoordeeld en afgewogen. In grote lijnen komen deze opties er op neer dat een basisinspanning van de Provincie (zoals een beperkte rol van de Provincie en/of het uitgaan van een ambitie die niet verder gaat dan landelijke en/of wettelijke afspraken en normen) wordt vergeleken met een meer ambitieuze Provincie (zoals een actievere rol bij het uitvoeren van het

beleid en/of het streven naar een hoger ambitieniveau en/of het uitgaan van strengere milieunormen).

Deze vragen spelen bijvoorbeeld bij het thema wonen (overlaten aan gemeenten versus een meer actieve uitvoerende rol van de Provincie), omgevingskwaliteit (wettelijk normen luchtkwaliteit versus hanteren van strengere normen) en energie (voldoen aan Klimaatakkoord versus grotere ambities en internationale aanpak).

4 Het kader voor beoordeling en vergelijking

Beleidsontwikkeling voor Limburg en de EuRegiostart niet zomaar en beleid komt pas tot stand na het afwegen van mogelijke consequenties en de mate waarin ambities kunnen worden waargemaakt. Om afwegingen en keuzes te kunnen maken en om op een gestructureerde manier effecten te kunnen beschrijven is een kader noodzakelijk. Dat kader, aangeduid als het beoordelingskader, bevat alle aspecten en thema's die maatschappelijk van belang zijn. In dit hoofdstuk is het beoordelingskader beschreven en is de relatie tussen het beoordelingskader en de beleidsontwikkeling geschetst.

4.1 Introductie: principes van het beoordelingskader

Het beoordelingskader omvat in principe **alle aspecten** die relevant (kunnen) zijn voor het beoordelen van (leefomgevings)effecten en het maken van keuzes. Het beoordelingskader bevat vanwege de regelgeving aangaande m.e.r. tenminste alle relevante thema's binnen de fysieke leefomgeving.

Voor de Omgevingsvisie Limburg is er voor gekozen ook de andere voor de beleidskeuzes relevante thema's (sociaal, economisch) op te nemen. Dit leidt tot een structuur van het beoordelingskader die is gebaseerd op de indeling van people-planet-prosperity (mens-omgeving-welvaart). Deze indeling bouwt voort op het beoordelingskader dat gebruikt is voor het POL2014. Daarnaast sluit het goed aan op de doelstelling van de Omgevingswet, namelijk:

“Deze wet is, met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu, gericht op het in onderlinge samenhang: a) bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, en b) doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.”
 [Omgevingswet, artikel 1.3]

4.2 Rollen van het beoordelingskader

Het beoordelingskader als inhoudelijke afbakening

Het beoordelingskader speelt op meerdere manieren een rol binnen de m.e.r. Door heel de m.e.r.-procedure fungeert het beoordelingskader als afbakening en categorisering van de leefomgeving. De thema's geven een beeld van wat wordt verstaan onder de (fysieke) leefomgeving. De onderverdeling in aspecten is weer een verdere categorisering van de thema's. De indicatoren zijn meetbare gegevens die worden gebruikt om aspecten inzichtelijk te maken.

Het totale beoordelingskader met thema's, aspecten en indicatoren kan daarom gezien worden als **de reikwijdte van de m.e.r.** Het geeft aan wat we wel (of niet) meenemen in het onderzoek. Het beoordelingskader zoals opgenomen in deze NRD is een eerste aanzet hiervoor. De NRD heeft onder andere als doel om advies in te kunnen winnen over deze reikwijdte.

Het beoordelingskader als raamwerk voor de beoordeling in de m.e.r.-procedure

De onderverdeling van het beoordelingskader in thema's, aspecten en indicatoren is ook bedoeld om de beoordeling in het MER op het juiste niveau uit te voeren. Thema's zijn abstract en veelomvattend (globaal), indicatoren zijn concreet en toegespitst op een specifiek aspect (gedetailleerd). Dit geeft dus een beeld van het **detailniveau**.

Op welk detailniveau de beoordeling in het MER precies gaat plaatsvinden is op dit moment nog niet te zeggen. Het MER sluit aan bij het detailniveau van de Omgevingsvisie. Daar waar de Omgevingsvisie het beleid op hoofdlijnen formuleert, zonder concrete doelen of ambities, zal de beoordeling in het MER waarschijnlijk op het niveau van de thema's plaatsvinden. Indien de Omgevingsvisie meer concrete doelen en ambities formuleert, is het ook mogelijk om deze te beoordelen op het (concretere) niveau van de aspecten en hiervoor passende indicatoren in te zetten.

Ruimte voor aanscherpingen

Het in deze NRD beschreven beoordelingskader is gebaseerd op de huidige inzichten in de te beoordelen aspecten en de beschikbare bronnen voor het in beeld brengen van de effecten aan de hand van de indicatoren. Tijdens het opstellen van het MER kan blijken dat andere indicatoren beschikbaar zijn of dat zich andere indicatoren aandienen om effecten te beschrijven. Het kan dus gebeuren dat om inhoudelijke redenen het beoordelingskader op onderdelen wordt aangepast. Het uiteindelijke doel van het beoordelingskader is immers om een zo goed mogelijk beeld te geven van doelbereik en effecten.

Het beoordelingskader in de beleidscyclus

Doordat het beoordelingskader alle aspecten bevat die voor de Omgevingsvisie relevant zijn, kan het beoordelingskader ook een rol spelen in de andere fasen van de beleidscyclus. Dus niet alleen bij de beleidsontwikkeling, maar ook bij de uitwerking van de visie in programma's en projecten, en vervolgens ook bij de monitoring en evaluatie van het beleid van de Omgevingsvisie. Het beoordelingskader is daarmee de rode draad in de beleidscyclus.

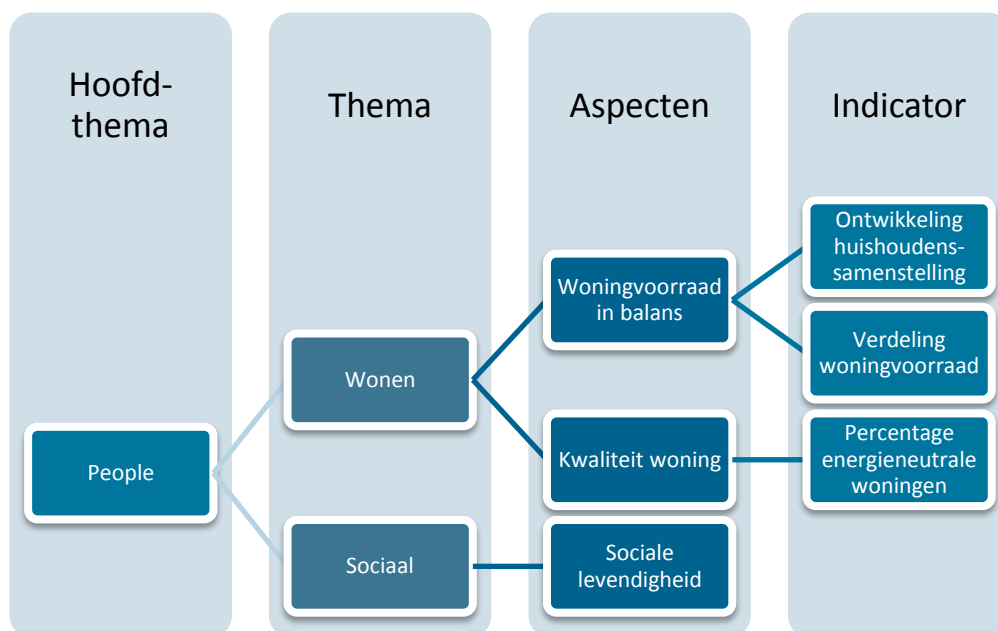
4.3 Overzicht van het beoordelingskader

4.3.1 Hoofdindeling

Het beoordelingskader is gelaagd opgebouwd. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen hoofdthema's, thema's en aspecten. De hoofdindeling bestaat uit de bekende indeling people, planet, prosperity (mens, omgeving en welvaart). Elk hoofdthema bestaat vervolgens uit vier thema's. Voor elk thema's zijn weer aspecten gedefinieerd die uitdrukking geven aan het betreffende thema. De aspecten worden vervolgens gemeten met indicatoren. De beschrijving van de fysieke leefomgeving richt zich op de hoofdthema's van het beoordelingskader. In bijlage 2 is het beoordelingskader tot op het niveau van de aspecten uitgewerkt en toegelicht.

Onderstaande tabel bevat de twaalf thema's van het beoordelingskader, onderverdeeld in de drie hoofdthema's.

People	Planet	Prosperity
Gezonde, veilige leefomgeving	Ecologisch kapitaal	Vestigingsklimaat
Aantrekkelijke leefomgeving	Energie en grondstoffen	Prestatie sectoren
Wonen	Water, bodem en ondergrond	Werkgelegenheid en opleiding
Sociale aspecten	Historisch kapitaal	Bereikbaarheid

Figuur 4.1 Schematische weergave van de opbouw van het beoordelingskader

In bovenstaande figuur is een voorbeeld van de opbouw van het beoordelingskader opgenomen. Zo zijn er voor het thema 'wonen' twee aspecten gedefinieerd. 'woningvoorraad in balans' en 'kwaliteit woning'. De eerste geeft uitdrukking aan de (verhouding tussen) vraag en aanbod van de woningmarkt. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de typologie van woningen. De tweede zegt iets over de staat van de woning, zowel energetisch als bouwkundig. De indicatoren zijn voornamelijk kwantitatieve gegevens die uitdrukking geven aan de huidige staat van het betreffende aspect. Voor andere aspecten wordt echter ook gekeken naar kwalitatieve gegevens, bijvoorbeeld op basis van expert judgement. De informatie over de indicatoren kan in veel gevallen worden ontleend aan openbare bronnen, zoals het CBS, de Gezondheidsmonitor Jeugd en Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen, of de Atlas Leefomgeving.

4.3.2 Beschrijving per thema

In de onderstaande paragrafen is per hoofdthema en thema een korte beschouwing opgenomen. In het MER zal een uitgebreide beschrijving van de 'staat van Limburg' worden opgenomen. Deze zal worden gebaseerd op een analyse van de onderliggende aspecten en indicatoren. In bijlage 2 zijn alle thema's, aspecten en indicatoren opgenomen.

People (Mens)

Het hoofdthema 'People' (Mens) bevat de mensaspecten van de leefomgeving.

Het waarborgen van een **gezonde en veilige leefomgeving** is het belangrijkste onderwerp binnen de Omgevingswet. Dit is daarom ook het eerste thema binnen de categorie 'People'. Gezondheid gaat om de milieuaspecten zoals luchtkwaliteit en geluid- of lichthinder, maar ook om 'minder fysieke' aspecten zoals het stimuleren van beweging. Veiligheid gaat onder meer over de bescherming tegen hoogwater, het voorkomen van verkeersomgevallen en de (beleefde) sociale veiligheid.

Het thema '**aantrekkelijke leefomgeving**' zegt iets over de (beleefde) kwaliteit van de fysieke omgeving om in te wonen, te werken en te leven. Dit thema is onderverdeeld in de kwaliteit van de woonomgeving en de kwaliteit van het landelijk gebied. Het eerste richt zich op de directe omgeving van de woning, het tweede aspect betreft de mogelijkheden om buiten de woning te recreëren, sporten of sociale contacten te onderhouden.

Limburg heeft een **woningmarktsituatie** die afwijkt van de rest van Nederland. Demografische ontwikkelingen zoals vergrijzing en de verandering van huishoudenssamenstelling maken dat de verwachte vraag naar woningen niet aansluit op het aanbod. Het POL2014 richt zich nog op aanpassing van het aantal woningen, maar voor de toekomst is omvorming naar een passend kwalitatief aanbod het belangrijkste aandachtspunt.

Binnen de fysieke leefomgeving spelen ook **sociale aspecten** een rol. De inrichting van de buitenruimte en het aanbod aan voorzieningen kan een bepalende factor zijn in het sociale functioneren van de samenleving. De mate waarin mensen in staat zijn om hieraan deel te nemen speelt hier ook in mee. Dit is niet direct iets wat binnen het beleidsterrein van de Omgevingsvisie valt. Maar grote thema's zoals de energietransitie, digitalisering en automatisering en de OV-voorzieningen hebben hier wel invloed op. Energiebesparende maatregelen kunnen bijvoorbeeld leiden tot een toename van de vaste lasten.

In onderstaande tabel zijn enkele indicatoren opgenomen die uitdrukking geven aan het hoofdthema 'People' (Mens).

Tabel 4.1 Voorbeeld van indicatoren binnen het hoofdthema mens

Indicator	
Nabijheid (openbaar) groen	Gem. afstand tot een park of plantsoen: 1,3 km
Tevredenheid woning	89% huishoudens is tevreden met de eigen woning (CBS)
Veiligheidsgevoel	20% inwoners voelt zich wel eens onveilig (CBS)
Winkelleegstand	Percentage leegstaande winkels (aantallen): 10,3%

Planet (Omgeving)

Het hoofdthema 'Planet' (Omgeving) bevat de thema's en aspecten die uitdrukking geven aan de natuurlijke en historische omgevingsaspecten.

Het thema '**Ecologisch kapitaal**' bevat de aspecten die uitdrukking geven aan de natuurwaarden binnen de provincie Limburg. Het gaat zowel om natuurgebieden als (beschermde) soorten. De focus van de Provincie ligt op de instandhouding en verbetering van de biologische diversiteit. Dit doet zij door er voor te zorgen dat maatregelen in en rondom de Natura 2000-gebieden worden genomen en het Natuurnetwerk Nederland wordt gerealiseerd. Ook door middel van het programma actieve soortenbescherming en faunabeheer wordt hier aan bijgedragen. In de regulerende zin worden vergunningen en ontheffingen Wnb verleend.

Biodiversiteit is het aspect dat uitdrukking geeft aan de verzameling (en het voorkomen) van flora en fauna binnen de provincie. Het gaat om de verscheidenheid van planten en dieren. De biodiversiteit is de laatste jaren wereldwijd (Onderzoek biodiversiteit, Ipbes 2019) achteruit gegaan. De kwaliteit van natuurgebieden staat op diverse plekken onder druk door teveel stikstofdepositie of verdroging.

Het thema '**energie en grondstoffen**' richt zich op het gebruik van energie en grondstoffen. Belangrijke aspecten binnen dit thema zijn de uitstoot van broeikasgassen, het energiegebruik (aandeel duurzame energie) en de omgang met grondstoffen. Ook de Provincie Limburg heeft de opgave om de transitie naar een duurzame energievoorziening en het duurzaam omgaan met grondstoffen te maken. Op dit moment wordt een groot deel van de duurzame energie opgewekt via zonne-energie. De opbrengstpotentie voor windenergie is laag in dit deel van Nederland. Onder andere vanwege het grote aandeel industrie binnen de provincie is er potentie voor restwarmte. Het benutten hiervan door bijvoorbeeld de aanleg van warmtenetten is een belangrijke regionale opgave.

Op het gebied van **water, bodem en ondergrond** heeft Limburg (en vooral Zuid-Limburg) een unieke positie in Nederland, onder andere vanwege het mijnbouwverleden en het voor Nederland uitzonderlijke heuvellandschap. Bodemstabiliteit en verandering van grondwaterstanden vragen daardoor bijzondere aandacht. Daarnaast is ook de kwaliteit van bodem en water een belangrijk aspect. Verontreiniging van het grondwater (onder andere door nutriënten en medicijngebruik) en de toename van chemicaliën in de bodem zorgen voor een afname van de kwaliteit waardoor drinkwaterwinning onder druk komt te staan. De doelen vanuit de Kader Richtlijn Water (KRW) zijn een belangrijk aandachtspunt binnen dit thema. Voor de optimalisatie van het watersysteem is de Limburgse wateraanpak (LIWA) ontwikkeld.

Binnen het thema '**historisch kapitaal**' vallen de aspecten die waardevol zijn vanwege de historische status. Het gaat hierbij om cultuurhistorische elementen, zoals beschermde stadsgezichten en rijksmonumenten, maar ook om aardkundige en archeologische waarden en de landschappelijke kwaliteiten. Het verlies van de huidige of historische functie van monumenten is een belangrijk aandachtspunt binnen de provincie. Daarnaast staat op sommige plaatsen de kwaliteit van het landschap onder druk door toenemende schaalvergroting en intensivering van de landbouw.

In onderstaande tabel zijn enkele indicatoren opgenomen die uitdrukking geven aan het hoofdthema 'Planet' (Omgeving).

Tabel 4.2 Voorbeeld van indicatoren binnen het hoofdthema omgeving

Indicator	
Energieverbruik	Totale energieverbruik: 180 PJ (2018)
Aandeel duurzame energie	1,15% hernieuwbare elektriciteit (2017)
Voldoen KRW-doelen	Percentage oppervlaktewater dat voldoet aan de doelen (KRW)
Benutting van monumenten	Percentage monumenten in gebruik: 96% (2017)

Prosperity (Welvaart)

Binnen het hoofdthema 'Prosperity' (Welvaart) vallen de thema's die te maken hebben met de economie, werkgelegenheid en bereikbaarheid.

Het **vestigingsklimaat** zegt iets over de mate waarin de Provincie Limburg een aantrekkelijke locatie is voor bedrijven om zich te vestigen en om te blijven. Het arbeidspotentieel van Limburg speelt hierbij een rol, maar ook ruimtelijke factoren en voorzieningen zoals de beschikbaarheid van werklocaties, aansluiting op infrastructuur en het netwerk voor energie en data. De ruimte die de provincie biedt aan topsectoren en het beeld dat hiervan leeft buiten de provincie zijn mede bepalend voor het vestigingsklimaat van Limburg.

Limburg huisvest ook enkele **topsectoren**. Kenmerkende, aansprekende bedrijvigheid die op een bepaalde manier uniek is voor Nederland. Zij onderscheidt zich daarmee van andere provincies. De regio Venlo onderscheidt zich door de aanwezigheid van een grote agrofoodsector. In Zuid-Limburg zijn Chemelot en VDL Nedcar belangrijke spelers op het gebied respectievelijk chemie en de auto-industrie. Daarnaast is in Zuid-Limburg toerisme en recreatie een belangrijke economische factor.

Het thema '**werkgelegenheid en opleiding**' gaat over de mogelijkheden voor het vinden van geschikt en passend werk en opleiding. De omvang van de werkgelegenheid is hierbij een belangrijke indicator. Voldoende werkgelegenheid zorgt voor minder werkloosheid. Een goede balans in de arbeidsmarkt is daarbij eveneens van belang. Het aanbod aan werk moet overeenkomen met het opleidingsniveau van de beroepsbevolking. Op dit moment is er in Limburg een stijging van de werkgelegenheid en een afname van de werkloosheid. De werkloosheid is op het laagste niveau sinds deze eeuw. In de voorgaande jaren is wel gebleken dat de arbeidsmarkt in Limburg nog steeds gevoelig is voor conjunctuurschommelingen. Deze afhankelijkheid maakt de arbeidsmarkt minder robuust.

Het thema '**bereikbaarheid**' gaat over de mogelijkheden en vormen van mobiliteit van, naar, binnen en door de provincie Limburg. Voor de bereikbaarheid van de provincie is een goede (inter)nationale infrastructuur van belang. Het gaat dan niet alleen om het wegennet, maar ook om de bereikbaarheid via het openbaar vervoer. Logistieke knooppunten spelen hierbij een belangrijke rol. Voor de kleinere verplaatsingen binnen de provincie Limburg zijn regionale wegen, lokale OV-voorzieningen en fietsroutes de bepalende factoren voor de bereikbaarheid van stad en land.

In onderstaande tabel zijn enkele indicatoren opgenomen die uitdrukking geven aan het hoofdthema 'Prosperity' (Welvaart).

Tabel 4.3 Voorbeeld van indicatoren binnen het thema prosperity

Indicator	
Aantal banen	Aantal banen per 1.000 inwoners: 700 (2017)
Nabijheid OV	Gemiddelde afstand tot overstapstation: 7,8 km (CBS)
Innovatieve producten	Omzetaandeel innovatieve producten: 19.8 % (CBS, 2016)

4.4 Overkoepelende thema's en relatie tot het beoordelingskader

Het beoordelingskader wordt (onder meer) gebruikt om de effecten van het voorgenomen beleid van de Omgevingsvisie te beschrijven en voor het beoordelen van afzonderlijke beleidsopties voor afzonderlijke vraagstukken. In het beoordelingskader is een structuur en hiërarchie opgenomen. Er bestaat echter ook behoefte om beleidsopties te beoordelen vanuit overkoepelende thema's. Dit geldt bijvoorbeeld voor gezondheid en duurzaamheid.

Het beoordelingskader maakt dit mogelijk. Voor gezondheid (in de ruime opvatting: de benadering van de positieve gezondheid) bijvoorbeeld zijn zowel een aantal prosperity(welvaart)-indicatoren van belang (zoals het inkomen), alsook een aantal people (mens)-indicatoren relevant. De opzet van het beoordelingskader maakt het mogelijk om de, voor een bepaald overkoepelend thema relevante indicatoren gezamenlijk te beschouwen, ongeacht hun positie in de structuur van 3 x 4 thema's. Dat maakt het mogelijk het voorgenomen beleid te beoordelen in het licht van dat overkoepelende thema. Dit geldt niet alleen voor gezondheid, maar ook voor andere overkoepelende thema's.

Deze benadering kan worden vergeleken met de methodiek van de multicriteria-analyse (mca). Deze methodiek gaat er van uit dat de beoordeling van alternatieve opties plaatsvindt door een gewogen aggregatie van de scores per indicator, waarbij de gewichten die aan de indicatoren worden toegekend op basis van het belang in relatie tot het perspectief. Een mca maakt het bijvoorbeeld mogelijk ook een perspectief 'duurzaamheid' of een perspectief 'landelijk gebied' te beschouwen.

4.5 Relatie tussen beoordelingskader en beleidsthema's

Ten behoeve van het ontwikkelen van de Omgevingsvisie worden voor de van belang zijn de beleidsthema's (zie hoofdstuk 3) de ambities en doelen geformuleerd en opgaven geanalyseerd. Per beleidsthema wordt tevens aangegeven welk beleid wordt voorgestaan en wat de inzet van de provincie wordt om de doelen en ambities te behalen.

De beleidsthema's van de Omgevingsvisie zijn terug te vinden in het beoordelingskader. Sommige thema's komen direct overeen met een thema uit het beoordelingskader, andere beleidsthema's richten zich op bepaalde aspecten van het beoordelingskader. In ieder geval raakt elk beleidsthema uit de Omgevingsvisie op een bepaalde manier aan het beoordelingskader van de m.e.r. De verdeling en exacte benaming van de bouwstenen voor de Omgevingsvisie staat op dit moment nog niet vast. Wel is duidelijk dat het gaat om de volgende overkoepelende thema's: economie & welvaart, energie, gezondheid, landschap & natuur, mobiliteit, ondergrond, water, welzijn & samenleving en wonen & leefomgeving.

In onderstaande figuur is een indicatie van de relatie tussen de beleidsthema's van de bouwstenen en het beoordelingskader in het MER gegeven.

Figuur 4.2: Principe van de relatie tussen beoordelingskader en beleidsthema's in het MER: de beleidsthema's richten zich op doelen en ambities voor een bepaald onderdeel van het beoordelingskader. In principe dekken alle beleidsthema's samen het gehele beoordelingskader

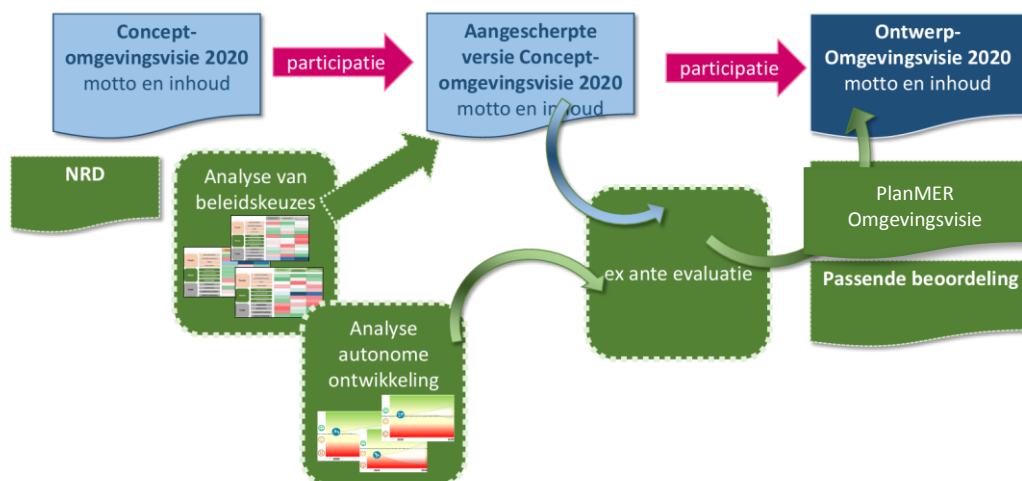
5 Functie van de m.e.r. bij het ontwikkelen van de Omgevingsvisie

In dit hoofdstuk is beschreven op welke manier de Omgevingsvisie Limburg tot stand komt en welke functies de m.e.r. daarbij gaat vervullen.

5.1 Overzicht van het proces

Na vaststelling van de NRD worden de werkzaamheden voor de m.e.r. voor de Omgevingsvisie vervolgd. Dat gebeurt in nauwe samenhang met het opstellen van de concept-Omgevingsvisie en vervolgens de ontwerp-Omgevingsvisie. Dit zal plaatsvinden in de tweede helft van 2019 en in het begin van 2020. In essentie worden in dit proces beleidsalternatieven verkend en beoordeeld, worden keuzes gemaakt en worden de gevolgen van keuzes integraal beschreven en beoordeeld. In dit hele proces speelt het beoordelingskader een centrale rol. De m.e.r. loopt gelijk op met de beleidsontwikkeling voor de Omgevingsvisie.

In de fase van de beleidsontwikkeling vervult, zoals al kort aangeduid in hoofdstuk 2 van deze NRD, de m.e.r. een aantal functies. Dit is gekoppeld aan de manier waarop de provincie Limburg het proces heeft ingericht dat moeten leiden tot het vullen van de Omgevingsvisie Limburg. Van een concept-Omgevingsvisie in het najaar van 2019 naar een eerste verdere concretisering in de vorm van een aangescherpt en aangepast concept en vervolgens resulterend in een ontwerp-Omgevingsvisie. De verschillende stappen in dit proces en de bijdrage van de m.e.r. zijn schematisch weergegeven in onderstaand figuur.

Schematische weergave van het proces van tot stand komen van de Omgevingsvisie en de rollen van m.e.r.

In de volgende paragrafen is het proces nader beschreven. Daarbij zijn twee hoofdonderdelen onderscheiden, namelijk:

- het beoordelen en daarmee bijdragen aan het aanscherpen van de concept-Omgevingsvisie tot voorontwerp aan de hand van analyses van de beleidskeuzes en autonome ontwikkeling;

- het maken van het planMER en Passende Beoordeling bij het voorgenomen beleid - de ontwerp-Omgevingsvisie aan de hand van het beoordelingskader.

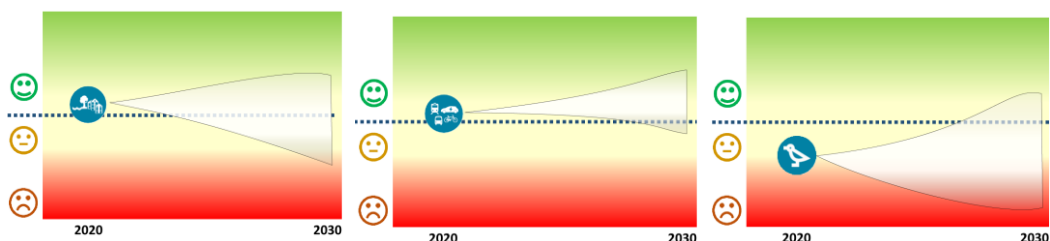
5.2 De functies van de m.e.r. nader uitgewerkt

5.2.1 Bijdrage aan het aanscherpen en bijstellen van de concept-Omgevingsvisie

In dit onderdeel wordt vanuit de m.e.r. input geleverd voor het aanscherpen en bijstellen van het eerste concept van de Omgevingsvisie. Dat gebeurt op drie manieren:

- aan de hand van een beschouwing en beoordeling van de autonome ontwikkelingen (de staat van Limburg);
- door - waar nodig - de analyse van opgaven voor beleidsthema's;
- door een ex ante beleidsevaluatie.

Aan de hand van het integrale beoordelingskader wordt in het MER de bestaande situatie en de toekomstige situatie in beeld gebracht: de staat van Limburg⁴. Voor de toekomstige situatie (2030-2050) is het vigerende beleid als uitgangspunt genomen.

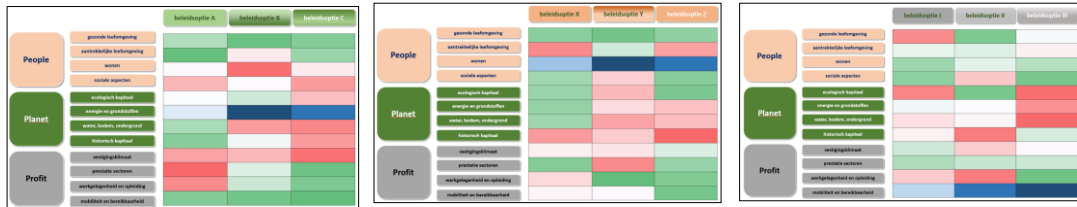
Voorbeelden van de mogelijke manier van presenteren van de staat van Limburg, voor drie thema's. De grijze pluimen zijn de prognoses voor de trends. De gestippelde lijn is het doel of ambitie voor het betreffende thema

De toekomstige situatie dient tevens als referentiesituatie bij de beschrijving en beoordeling van het voorgenomen beleid van de nieuwe Omgevingsvisie. Er wordt ook rekening gehouden met de ontwikkelingen 'in de wereld rondom' die invloed kunnen hebben op de situatie in Limburg. Dit kunnen zowel ontwikkelingen zijn in het aangrenzende deel van Nederland als in de grensgebieden van Duitsland en België. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de verandering van het klimaat, demografische ontwikkelingen en ontwikkelingen in de economie. Door de onzekerheden in deze ontwikkelingen zal de beschrijving en beoordeling van de toekomstige situatie een bandbreedte bevatten en (ook) gaan over trends (positief of negatief). Bij de beoordeling van de toekomstige situatie wordt gebruik gemaakt van expert judgement. De verwachting is dat dit leidt tot een gedragen en geaccepteerde beoordeling per thema en aspect. De staat van Limburg wordt voor de drie regio's Noord-, Midden- en Zuid-Limburg afzonderlijk gemaakt vanwege de duidelijke verschillen tussen de regio's.

In het kader van het opstellen de concept-Omgevingsvisie worden voor beleidsthema's de opgaven beschreven, beleidsopties verkend en voorstellen gedaan voor de beleidsinzet. De analyse resulteert in een beeld van het doelbereik voor het betreffende beleidsthema en een beoordeling op basis van het beoordelingskader. Dit geeft ook inzicht in mogelijke tegenstellingen met andere beleidsthema's (botsen van provinciale belangen), maar ook waar beleidsthema's elkaar

⁴ Hiervoor wordt ook wel het begrip 'leefomgevingsfoto' gebruikt. In m.e.r.-jargon ook wel 'de bestaande milieusituatie en de autonome ontwikkeling'

kunnen versterken. Dit onderdeel van de m.e.r. heeft daarmee een functie in het aanpassen en bijstellen van de concept-Omgevingsvisie. De analyse kan leiden dat knelpunten worden gesignaleerd, bijvoorbeeld in de vorm van negatieve trends en/of een groot kwaliteitsprobleem.

Voorbeeld van beoordelingsmatrixen voor drie beleidsthema's waarbij de diverse kleuren een indicatie geven van de score op een bepaald onderdeel. Blauw geeft een indicatie van het doelbereik, groen en rood indiceren een positief of negatief effect.

Daarnaast wordt als onderdeel van de m.e.r. een beoordeling van het voorgenomen beleid uitgevoerd. Dit gebeurt aan de hand van het beoordelingskader en ten opzichte van de referentiesituatie. Deze ex ante beleidsbeoordeling (ex ante evaluatie) leidt tot conclusies over de mate waarin de doelstellingen en ambities worden gerealiseerd en biedt inzicht in mogelijke tegenstrijdigheden. Waar heeft het voorgenomen beleid van de concept-Omgevingsvisie risico's voor het realiseren van ambities? Waar komt de kwaliteit van onderdelen van de fysieke omgeving in het gedrang?

Zowel de analyse van de concept-Omgevingsvisie op basis van de analyse van de autonome ontwikkelingen en opgaven alsmede de ex ante evaluatie, kan ertoe bijdragen dat bijstellingen worden gedaan in de concept-Omgevingsvisie, bijvoorbeeld als wordt geconstateerd dat beleidsdoelen niet (voldoende) binnen bereik komen en er negatieve trends gaan ontstaan of dat er botsingen tussen verschillende beleidsthema's blijven bestaan. Ook kan dit leiden tot aandachtspunten voor de monitoring en evaluatie.

De analyses worden uitgevoerd op het niveau van de drie regio's Noord-, Midden- en Zuid-Limburg en leveren informatie voor het opwerken van de concept-Omgevingsvisie tot de ontwerp-Omgevingsvisie.

Parallel aan deze beoordeling vanuit de m.e.r. organiseert de provincie een participatieproces. Hierin kunnen burgers, gemeenten en stakeholders in de Euregio meedenken over de concept-Omgevingsvisie en inbreng leveren bij de vertaling van de concept-visie naar de ontwerp-Omgevingsvisie.

5.2.2 Effecten van het voorgenomen beleid en Passende Beoordeling

Als de ontwerp-Omgevingsvisie in concept beschikbaar is, wordt aan de hand van het beoordelingskader een finale integrale beoordeling van het voorgenomen beleid uitgevoerd. Dit kan (ook) worden gezien als de formele, wettelijke rol van de m.e.r., namelijk het in beeld brengen van de milieugevolgen van het voorgenomen beleid. Onderdeel van de beoordeling van de ontwerp-Omgevingsvisie is het opstellen van een Passende Beoordeling. Dit is nodig vanwege de mogelijke gevolgen van het voorgenomen beleid voor Natura 2000 gebieden.

Dit onderdeel van de m.e.r. resulteert in het MER. In dit MER worden ook de overige onderdelen, zoals beschreven in de vorige paragraaf opgenomen. Het MER zal een voorstel bevatten voor

monitoring en evaluatie. Die is gericht op de doelen en ambities van de Omgevingsvisie en heeft als doel in de periode na het vaststellen van de Omgevingsvisie te blijven volgen of de ontwikkelingen in de provincie in de richting gaan zoals dat wordt beoogd. In de praktijk kan dit er op neerkomen dat de aanpak van het beschrijven van de Staat van Limburg op geregelde momenten opnieuw wordt ingezet om doelbereik en trends in beeld te brengen. Het beoordelingskader is hiervoor de basis en kan om die reden aan de Omgevingsvisie worden gekoppeld.

Het MER en de Passende Beoordeling worden samen met de ontwerp-Omgevingsvisie in procedure gebracht, waarna inspraak mogelijk is en adviezen worden gevraagd aan de wettelijke adviseurs.

Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State uitspraak gedaan over het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Aangegeven is dat de PAS niet als basis voor toestemming voor activiteiten mag worden gebruikt. De gevolgen van de PAS-uitspraak van 29 mei 2019 voor de praktijk worden momenteel onderzocht door het Rijk (ministeries LNV, BZK, IenW, EZK en Defensie), IPO, VNG en Unie van Waterschappen.

Bijlagen

Bijlage 1: Begrippen en afkortingen

Autonome ontwikkeling	Veranderingen die plaatsvinden, onafhankelijk van de realisatie van het planvoornemen.
Besluit m.e.r.	Het Besluit milieueffectrapportage (Besluit m.e.r.) is een algemene maatregel van bestuur (AMvB). Het Besluit m.e.r. is essentieel om te kunnen bepalen of bij de voorbereiding van een plan of een besluit een m.e.r.-(beoordelings)procedure moet worden doorlopen.
Bouwstenen	Thematische indeling van de onderwerpen uit de Omgevingsvisie. Deze worden daar verder uitgewerkt in ambitie, doel, opgaven en beleidsopties.
Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.)	Commissie van onafhankelijke deskundigen die het bevoegd gezag adviseert over de gewenste inhoud van het milieueffectrapport en in een latere fase in het toetsingsadvies over de kwaliteit van het milieueffectrapport.
Milieueffectrapportage (m.e.r.)	De procedure van milieueffectrapportage; een hulpmiddel bij de besluitvorming, dat bestaat uit het maken, beoordelen en gebruiken van een milieueffectrapport en het evalueren achteraf van de gevolgen voor het milieu van de uitvoering van de activiteit waarvoor een milieueffectrapport is opgesteld.
MER	Een openbaar document waarin van een voorgenomen activiteit of plan beoordeeld wordt op de effecten op de fysieke leefomgeving.
NRD	Notitie Reikwijdte en Detailniveau: Document waarin het bevoegd gezag het voornemen tot het opstellen van een MER bekendmaakt.
Passende Beoordeling	Met de Passende Beoordeling (op grond van de Wet natuurbescherming) wordt gekeken of het voorgenomen beleid invloed heeft op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000 gebieden.
planMER	Een planMER is het rapport dat is vereist voor plannen die kaderstellend zijn voor toekomstige activiteiten.
POL2014	Provinciaal Omgevingsplan Limburg: Het nu geldende omgevingsplan voor de provincie Limburg, vastgesteld in 2014.

Bijlage 2: Beoordelingskader

In deze bijlage is een uitgebreide versie van het beoordelingskader opgenomen. De thema's zoals benoemd in paragraaf 4.1 zijn hier terug te vinden in de meest linker kolom. De kleuren maken het onderscheid tussen people (mens, geel), planet (omgeving, groen) en prosperity (welvaart, blauw) zichtbaar. Elk thema is hier onderverdeeld in aspecten (tweede kolom). Dit zijn als het ware subthema's; een verdere onderverdeling van thema. Voor elk aspect is een beknopte toelichting opgenomen, waarin aangegeven wordt wat er onder het aspect verstaan wordt. Voor sommige aspecten is hier ook specifiek ingegaan op de situatie in Limburg.

De meest rechter kolom bevat de indicatoren. Dit zijn meetbare gegevens of kaarten die uitdrukking geven aan het aspect. De indicatoren worden gebruikt om de beoordelingen en afwegingen in het MER te ondersteunen. Welke indicatoren gebruikt gaan worden is op dit moment nog niet bekend. Bij het uitwerken van de opgaven voor de omgevingsvisie wordt bekeken welke indicatoren horen bij de opgaven of nodig zijn voor de beoordeling.

Thema	Aspect	Toelichting	Indicatoren
Gezonde, veilige leefomgeving	Kwaliteit lucht (NO ₂ , PM10, geur)	De kwaliteit van de lucht is een bepaalde factor voor onder andere de gezondheid van de mens. Hoge concentraties verontreinigende stoffen kunnen leiden tot luchtwegklachten. Geurhinder door bijvoorbeeld veehouderijen of vanuit de industrie vermindert het woongenot.	<ul style="list-style-type: none"> Gemiddelde concentraties fijnstof, stikstofoxiden; Ervaringen van geurhinder
	Geluidhinder	Overlast als gevolg van geluid kan uiteindelijk leiden tot gezondheidsklachten. Industrie en transport (weg, spoor en luchtvaart) zijn de voornaamste 'lawaaimakers' in Nederland. Stillegebieden zijn gebieden waar mensen kunnen genieten van de rust en de stilte. Nabijheid van deze gebieden is positief voor de mate van geluidhinder.	<ul style="list-style-type: none"> Gemiddelde geluidbelasting Gemiddelde afstand tot stillegebieden
	Bodemaspecten	Verontreinigingen in de bodem kunnen leiden tot gezondheidsproblemen. De opkomst van nieuwe, onbekende stoffen zoals PFAS maken dat bodemkwaliteit een aandachtspunt is voor de gezondheid van de mens.	<ul style="list-style-type: none"> Aantal Risicolocaties bodemverontreiniging
	Externe veiligheid	Externe veiligheid gaat over de risico's voor mens en milieu bij gebruik, opslag en vervoer van gevaarlijke stoffen. Het gaat bijvoorbeeld over de opslag van lpg en het transport van aardgas door hogedrukleidingen. Dit wordt doorgaans uitgedrukt in een plaatsgebonden risico (kans op een ongeval) en het groepsrisico (maatstaf voor de omvang van een ongeval).	<ul style="list-style-type: none"> Populatie binnen risicocontouren Overschrijding van normen

	Verkeersveiligheid	De Provincie Limburg heeft als doel om het aantal verkeersdoden op provinciale wegen terug te brengen naar 0. Dit is ondergebracht in het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Limburg (https://www.rovl.nl/). Het overgrote deel van de verkeersongelukken wordt veroorzaakt door menselijk gedrag. Maar ook de inrichting van wegen en infrastructuur heeft invloed op de verkeersveiligheid.	<ul style="list-style-type: none"> Aantal ongevallen op provinciaal wegennet
	Hoogwaterveiligheid	Door het veranderende klimaat is wateroverlast een urgent thema. Bij waterveiligheid wordt niet alleen gekeken naar de risico's op overstromingen, maar wordt ook expliciet rekening gehouden met de inrichting van gebieden en de gevolgen van eventuele rampen.	<ul style="list-style-type: none"> Omvang verhard oppervlak (stedelijk gebied) Overschrijding van Hoogwaterveiligheidsnormen
	Leefklimaat (hitte)	Door klimaatverandering komen hittegolven steeds vaker voor in ons land. Door de hitte kunnen mensen gezondheidsklachten zoals benauwdheid of slapeloosheid ervaren. Dit speelt voornamelijk in stedelijk gebied. Een inrichting met voldoende groen en water kan de hitte aanzienlijk verminderen.	<ul style="list-style-type: none"> Aantal Aandachtsgebieden hittestress Percentage groen/water per buurt
Aantrekkelijke leefomgeving	Kwaliteit woongebieden	De kwaliteit van de woonomgeving wordt bepaald door de aanwezigheid van kleine fysieke en sociale voorzieningen (parkeervoorzieningen, ontmoetingsplekken zoals parkjes, speelplaatsen, maatschappelijke voorzieningen e.d., de aanwezigheid van detailhandel etc.) en de uitstraling van de woonwijk.	<ul style="list-style-type: none"> Hoeveelheid groen in de wijk Nabijheid van (openbaar) groen Nabijheid van voorzieningen Mate van overlast
	Kwaliteit landelijk gebied	De leefomgeving buiten de woongebieden moet ook uitnodigend en toegankelijk zijn. De nabijheid van rustige en veilige gebieden stimuleert mensen om naar buiten te gaan en te bewegen. Het is wenselijk dat alle inwoners op een goede en aantrekkelijke manier in het buitengebied kunnen komen voor rust en recreatie.	<ul style="list-style-type: none"> Nabijheid van recreatiegebieden Nabijheid van natuurgebieden Landschappelijke belevingswaarde Vervuiling/verloedering
Wonen	Woningvoorraad in balans (aantal en kwaliteit)	Een goede woningvoorraad kenmerkt zich door de juiste balans tussen vraag en aanbod. Het gaat hierbij niet direct om het aantal woningen, maar juist om de typen. De ontwikkeling van de bevolkings- en huishoudenssamenstelling vraagt om aanpassing van de woningvoorraad.	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling van de huishoudenssamenstelling Regionale verdeling van de woningvoorraad Verdeling huur/koop Tevredenheid met de woning
	Kwaliteit woning (energetisch / bouwkundig / levensloopbestendig)	Een tweede aspect binnen het thema wonen is de kwaliteit van de woning zelf. De energetische kwaliteit zegt iets over de energieprestaties van de woning en de mogelijkheden voor besparing. De bouwkundige kwaliteit is van belang voor de gezondheid van de bewoners.	<ul style="list-style-type: none"> Percentage energieneutrale woningen Percentage levensloopbestendige woningen.

Sociaal	Sociale levendigheid	Evenementen en andere sociale activiteiten voor verschillende doelgroepen (korte en lange termijn) in een gebied zorgen voor levendigheid en hebben economische en maatschappelijke betekenis.	<ul style="list-style-type: none"> • Aantal evenementen per kwartaal • Aantal culturele activiteiten • Uitgaansmogelijkheden
	Sociale veiligheid	Sociale veiligheid heeft betrekking op de mate waarin iemand zich veilig voelt en beschermd is tegen gevaar dat veroorzaakt wordt door een individu en/of groep binnen een bepaalde ruimte en/of omgeving. Het begrip Sociale Veiligheid kan opgedeeld worden in een subjectief en objectief component: de mate waarin mensen de (on)veiligheid ervaren of beleven (subjectief) en aan de andere kant de kans op een daadwerkelijk delict (objectief).	<ul style="list-style-type: none"> • Sociale controle • Zichtbaarheid • Sociale cohesie • Veiligheidsgevoel • Toegankelijkheid vluchtwegen/calamiteitenroutes • Aanwezigheid potentiële daders.
	Sociale cohesie	Een goede sociale leefomgeving wordt ook gekenmerkt door sociale cohesie: de mate waarin bewoners van een buurt onderlinge betrokkenheid en binding met mensen in de buurt ervaren.	<ul style="list-style-type: none"> • Aandeel vrijwilligerswerk • Betrokkenheid lokale politiek • Sport- en cultuurparticipatie • Aantal sociale contacten • Aantal (buurt)verenigingen • Bewonersinitiatieven/participatie.
	Voorzieningenniveau	De nabijheid en omvang van voorzieningen heeft eveneens invloed op de kwaliteit van de leefomgeving. Voldoende voorzieningen zoals winkels, horeca of medische voorzieningen en een goede bereikbaarheid van deze voorzieningen zijn belangrijk bij de beoordeling van de leefomgeving.	<ul style="list-style-type: none"> • Aantal voorzieningen in de omgeving • Bereikbaarheid van voorzieningen • Winkelleegstand
Ecologisch kapitaal	Kwaliteit Natura 2000-gebied	Dit aspect beschrijft de staat van de Natura 2000-gebieden. Deze natuurgebieden zijn onderverdeeld in habitattypen. Voor elk habitatype is de verstoringsgevoeligheid bepaald. De mate van verstoring is een indicatie van de kwaliteit van het natuurgebied. Stikstofdepositie en verdroging zijn de verstoringsfactoren waar de grootste knelpunten optreden.	<ul style="list-style-type: none"> • oppervlaktes van de in stand te houden habitattypen; • aantallen van de in stand te houden VHR-soorten • Stikstofdepositie: over- resp. onderschrijding kritische depositiewaarde • Gemiddelde grondwaterstanden in en rond Natura 2000-gebied in relatie tot minimaal noodzakelijke grondwaterstanden

	Kwaliteit Natuurnetwerk	Het Natuurnetwerk Nederland is het geheel van bestaande en nieuwe aan te leggen natuurgebieden met een planologische bescherming in Omgevingsvisies. De Provincie is tezamen met Rijk en gemeenten verantwoordelijk voor de bescherming van dit netwerk. Voor subsidiëren van de afronding met nieuwe natuur, de natuurgerichte inrichting en het natuurbeheer zijn sinds de Decentralisatie van natuurtaken in 2011 alleen de provincies verantwoordelijk.	<ul style="list-style-type: none"> • Omvang van het Natuurnetwerk • Oppervlakte gerealiseerde nieuwe natuur • Oppervlakte onder gesubsidieerd natuurbeheer • Aantallen beschermde soorten afgezet tegen de referentiewaarden d.d. 1980 • Abiotische omstandigheden
	Samenhang Natuurnetwerk (mogelijkheden migratie/adaptatie flora en fauna)	Om flora en fauna beter bestand te laten zijn tegen veranderingen in de kwaliteit van het leefgebied (bijvoorbeeld als gevolg van verandering van het klimaat, maar ook veranderingen wat betreft grondwaterstanden etc.) en om populaties te beschermen tegen effecten van isolatie (bijv. a.g.v. inteelt /genetic drift e.d.) is een samenhangend netwerk van natuurgebieden noodzakelijk, zonder onoverbrugbare barrières; met voldoende mogelijkheden tot migratie.	<ul style="list-style-type: none"> • Oppervlakte geschikte stepping stones tussen natuurgebieden in het NNN • Aantallen onoverbrugbare barrières tussen natuurgebieden behorend tot het NNN • Verspreiding van natuurgebieden
	Biodiversiteit	Biodiversiteit is de overkoepelende term voor de verscheidenheid aan soorten en habitattypen die er op aarde zijn. Biodiversiteit draagt bij aan schoon water, vruchtbare grond, een stabiel klimaat en levert tal van ecosysteemdiensten (zoals bestuiving van landbouwgewassen). De laatste eeuwen is de biodiversiteit flink achteruit gegaan; dit proces gaat de laatste decennia met name buiten de natuurgebieden in een flink tempo door.	<ul style="list-style-type: none"> • Verspreiding beschermde dier- en plantensoorten. • Soortenrijkdom van natuurgebieden in en buiten het NNN • Aantallen/verspreiding invasieve exoten
Energie & grondstoffen	Emissie broeikasgassen / aandeel duurzame energie	De sterk toegenomen uitstoot van broeikasgassen in de laatste decennia heeft er toe geleid dat de aarde opwarmt en het klimaat verandert. Het terugdringen van deze emissies is van groot belang om verdere opwarming tegen te gaan. Het klimaatakkoord van Parijs bevat hiervoor de mondiale afspraken. Door meer gebruik te maken van duurzame energie daalt de uitstoot van broeikasgassen.	<ul style="list-style-type: none"> • Uitstoot CO₂ • Aandeel duurzame energie
	Energiegebruik	Het totale gebruik van energie is een belangrijke indicator voor dit thema. Het zegt iets over de mate van besparing van energie. Een afname van het energiegebruik maakt ook de opgave voor de energietransitie kleiner.	<ul style="list-style-type: none"> • Totale energiegebruik • Gemiddeld energiegebruik per inwoner • Gemiddeld energieverbruik per m² bedrijvigheid
	Gebruik primaire grondstoffen	Het gebruiken van primaire grondstoffen moet verder teruggebracht worden om de aarde minder uit te putten. Dit kan bereikt worden door meer circulair te werken. Het recyclen van afval en grondstoffen vermindert de milieubelasting. (http://limburgcirculair.com/)	<ul style="list-style-type: none"> • Grondstoffengebruik

	Drinkwatervoorziening (voorraad grondwater)	Water is misschien wel de belangrijkste 'grondstof' voor de mens. Vanuit het diepe grondwater onttrekken drinkwaterbedrijven water voor al onze voorzieningen. Groei van het aantal inwoners en van activiteiten maakt dat er steeds meer vraag naar water is. De voorraad van het diepe grondwater is een belangrijk onderdeel van onze grondstoffen	<ul style="list-style-type: none"> • Omvang drinkwatervoorraad
Bodem, water & ondergrond	Kwaliteit diepe grondwater	De kwaliteit van het grondwater is een belangrijk aspect voor mens en milieu. De laatste tijd zijn er steeds meer zorgen over de kwaliteit. Door toenemende verontreinigingen van onbekende stoffen treedt er steeds meer 'vergrijzing' van het grondwater op.	<ul style="list-style-type: none"> • Percentage dat voldoet aan KRW-normen
	Kwaliteit oppervlaktewater	De kwaliteit van oppervlaktewater is van belang voor mens en natuur. Het gaat om de chemische kwaliteit, biologische kwaliteit en de fysische kwaliteit (temperatuur)	<ul style="list-style-type: none"> • Percentage 'voldoet aan KRW-normen • Kwaliteit zwemwater
	Grondwaterstanden	Het ondiepe grondwater is een belangrijke bron voor onze natuur. Voor het telen van gewassen en het behoud van bepaalde natuurtypen mogen de grondwaterstanden niet te ver 'wegzakken'.	<ul style="list-style-type: none"> • Gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand • Gemiddelde laagste grondwaterstand
	Kwantiteit (ruimte voor) oppervlaktewater	De omvang van het oppervlaktewater is om meerdere redenen een belangrijke factor. Voor de grote rivieren is dit van belang voor de transportfunctie. Voor de kleinere waterstromen is voldoende omvang en ruimte van belang voor behoud van de ecologie en landschap. Grotere omvang maakt water ook robuuster. Daarnaast heeft water een verkoelende functie in en rond stedelijk gebied.	<ul style="list-style-type: none"> • Omvang oppervlaktewater
	Klimaatbestendige watersystemen	Klimaatverandering zorgt voor grotere fluctuaties. Perioden van grote droogte komen vaker voor en regenbuien worden steeds heviger. Het watersysteem moet voldoende robuust zijn om deze fluctuaties op te vangen. Het lokaal opvangen en laten infiltreren van regenwater helpt om de effecten van droogte te verminderen. Het inrichten van overloopgebieden geeft oppervlaktewater de benodigde ruimte bij hevige regenval.	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoen aan normen regionale wateroverlast
	Bodem- en grondwaterkwaliteit (chemisch / fysisch)	De chemische en fysische kwaliteit van de bodem is een belangrijk milieuaspect. Een goede bodemkwaliteit is van belang voor de vruchtbaarheid van de grond en de kwaliteit van de gewassen. Door onder andere het gebruik van bestrijdingsmiddelen staat de bodem- en grondwaterkwaliteit onder druk.	<ul style="list-style-type: none"> • (Risico op) verontreinigingen • Aandeel chemische stoffen in bodem en grondwater
	Bodemstabiliteit (erosie / beweging)	Naast de chemische en fysische kwaliteit van de bodem is ook erosie en bodembeweging een belangrijk element. Opkomend grondwater in de oude mijnstreek zorgt bijvoorbeeld voor lichte bodemstijging in Limburg.	<ul style="list-style-type: none"> • Mate van bodembeweging • Mate van bodemstabiliteit

Historisch kapitaal	Archeologische waarden	De aan- of afwezigheid van archeologische resten in de ondergrond weegt ook mee bij het maken van keuzes bij ruimtelijke ontwikkelingen. De waarde van het bodemarchief kan worden aangetast door grondwerk (zoals diep ploegen), verlaging van de grondwaterstand (kans op oxidatie van organisch archeologisch materiaal) of juist extreme ophoging van het maaiveld.	<ul style="list-style-type: none"> Bescherming van archeologische waarden Beleving en bewustwording van bodemarchief (of behoud en ontwikkeling archeologisch erfgoed?)
	Cultuurhistorische waarden	Cultuurhistorische waarden zoals monumenten (van Rijk, provincie of gemeente), beschermde stads- en dorpsgezichten en cultuurhistorisch waardevolle structuren in het landschap worden via wet- en regelgeving beschermd.	<ul style="list-style-type: none"> Behoud en ontwikkeling cultuurhistorische waarden /erfgoed Benutting van monumenten
	Aardkundige waarden	Aardkundige waarden zijn de onderdelen van het landschap die iets vertellen over de natuurlijke (geomorfologische) ontstaansgeschiedenis van een gebied. Limburg kent de oudste geologische afzettingen van Nederland. Deze zijn voornamelijk ontstaan door de vroegere Rijn en de Maas. Dit uit zich in kenmerkende landschappen, zoals de Maasduinen en –terrassen.	<ul style="list-style-type: none"> Zichtbaarheid / herkenbaarheid aardkundige waarden
	Landschappelijke waarden	Het landschap is de resultante van ondergrond en historisch gebruik. Van waarde is de herkenbaarheid daarvan. Landschappelijke waarden dragen bij aan de kwaliteit van de (leef)omgeving. In Limburg is het beheer van de landschappen ondergebracht bij de Stichting het Limburgs Landschap (https://limburgs-landschap.nl/).	<ul style="list-style-type: none"> Behoud landschappelijk karakter
Vestigingsklimaat	Werklocaties in balans	Het aanbod aan werk wordt mede bepaald door de beschikbaarheid van (passende) werklocaties. Ruimte voor bedrijvigheid in de juiste categorie en op de juiste plek. Op dit moment ligt er niet zozeer een opgave voor uitbreiding van het aanbod, maar meer om het bestaande aanbod beter aan te laten sluiten op de vraag van de markt.	<ul style="list-style-type: none"> (kwalitatief en kwantitatief) Aanbod aan werklocaties/bedrijventerrein
	Arbeidspotentieel	Een tweede aspect voor het vestigingsklimaat is het arbeidspotentieel van de bevolking. Voldoende personeel met de juiste opleiding en kwalificaties bepalen mede of de provincie een aantrekkelijke vestigingslocatie voor een bedrijf is. Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking speelt hier eveneens een belangrijke rol.	<ul style="list-style-type: none"> Omvang beroepsbevolking Opleidingsniveau van de beroepsbevolking
	Bereikbaarheid werklocaties	Voor het goed functioneren van bedrijven en de economie in zijn geheel is een kwalitatief hoogwaardig logistiek netwerk van groot belang. De bereikbaarheid van werklocaties voor personen en goederen wordt bepaald door de kwaliteit van de infrastructurele systemen.	<ul style="list-style-type: none"> Nabijheid hoofdwegennet Nabijheid OV-voorzieningen Nabijheid lucht-, spoor- en vaarwegennet Nabijheid van multimodale overslagterminals Gemiddelde reistijd woon-werkverkeer

	Topsectoren	De topsectoren van Limburg hebben een bekendheid die verder gaat dan de eigen provincie. Het landbouwcluster rond Venlo kent (inter)nationaal aanzien en ook Chemelot en VDL Nedcar zijn nationaal en internationaal bekend.	<ul style="list-style-type: none"> • Concurrentiekracht / Winstgevendheid • Internationale positie • Innovatieve producten
Werk & Inkomen	Vrij besteedbaar inkomen	Het aspect 'vrij besteedbaar inkomen' geeft uitdrukking aan de impact die maatregelen kunnen hebben op het vermogen van de inwoners. Maatregelen voor bijvoorbeeld nieuwe voorzieningen of het opwekken van duurzame energie kunnen zo beoordeeld worden op de financiële consequenties voor de inwoners van Limburg.	<ul style="list-style-type: none"> • Gemiddeld inkomen per huishouden • Omvang vaste lasten
	Omvang van de werkgelegenheid	Het totaal aantal banen is een belangrijke graadmeter voor de economie van de provincie. Een aanbod aan banen trekt potentiële werknemers naar het gebied of biedt werklozen kansen om aan het werk te gaan. In 2018 waren er in Limburg ruim 520.000 arbeidsplaatsen. Sinds 2016 groeit het aanbod aan werk.	<ul style="list-style-type: none"> • Aantal banen • Werkeloosheidspercentage
	Werkgelegenheid in balans (ruimtelijk / opleidingsniveau)	Het totaal aantal banen binnen de provincie zegt niet alles over de werkgelegenheid. Waar deze werkgelegenheid te vinden is, is ook van belang. Een goede spreiding van de werkgelegenheid door de provincie, zorgt er voor dat er ook (voldoende) werk te vinden is in de woonomgeving van de inwoners van Limburg. Naast balans in de spreiding van werkgelegenheid dient er ook een balans te zijn tussen het aanbod van werk en het opleidingsniveau van de bevolking.	<ul style="list-style-type: none"> • Aantal beschikbare banen binnen 20 km • Spanningsindicator Arbeidsmarkt (UWV)
Opleiding & Netwerken	Opleidingen en ontplooiingsmogelijkheden	De ruimte en mogelijkheden voor scholing en opleiding is een belangrijk aspect voor de Limburgse economie. Naast dat dit bijdraagt aan het vestigingsklimaat, is dit ook voor potentiële inwoners een aspect dat meeweegt in de keuze om wel of niet naar Limburg te verhuizen.	<ul style="list-style-type: none"> • Aantal opleidingsplaatsen • Nabijheid van scholen en universiteiten
	Kennisnetwerk	Een uitgebreid kennisnetwerk is van belang voor de innovatie en ontwikkeling binnen de provincie. Kennisnetwerken kunnen zich concentreren rond een bepaald thema, zoals bij de agrofood campus in Venlo. Voor bedrijven in deze sector wordt dit een 'hotspot' vanwege de clustering van kennis op één locatie. Een kennisnetwerk kan ook ontstaan door goede verbindingen tussen hogescholen en universiteiten, zoals rond Maastricht.	<ul style="list-style-type: none"> • Aanwezigheid kennis campussen • Aanwezigheid Triple Helix aanpak
	Fysieke netwerken (energie / data)	Goede verbindingen en een betrouwbaar netwerk zijn belangrijke factoren voor bedrijven bij de keuze voor een vestigingslocatie. Clustering van bedrijven binnen een bepaalde sector of rond een thema komt dan ook steeds vaker voor.	<ul style="list-style-type: none"> • Dekkingsgraad mobielnetwerk • Nabijheid
Bereikbaarheid	Doorstroming (inter-) nationale en regionale infra	Een goede bereikbaarheid betekent dat er een goede doorstroming op de weg moet zijn. Limburg kent enkele rijkswegen, waarvan de A2 de belangrijkste is. Knelpunten in de doorstroming zijn er op plaatsen waar veel vrachtverkeer (Noord-Limburg) of veel landbouwverkeer is.	<ul style="list-style-type: none"> • I/C-verhoudingen op nationaal wegennet • I/C-verhoudingen op regionaal wegennet • Aandeel vrachtverkeer

	<p>Multimodale bereikbaarheid</p>	<p>Dit aspect betreft de mogelijkheid om zich te verplaatsen door middel van verschillende vervoersvormen. Multimodale bereikbaarheid geeft mensen mogelijkheden om andere vervoersmiddelen te kiezen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Modal split (verdeling tussen vervoerstypen) • Aantal (snel)fietsroutes • Nabijheid OV
	<p>Kwaliteit logistieke knooppunten</p>	<p>Logistieke knooppunten brengen meerdere vervoersvormen bij elkaar. Hiermee verbetert de bereikbaarheid van Limburg. Bij deze knooppunten kunnen mensen overstappen op andere modaliteiten. De beschikbaarheid van voorzieningen zoals horeca en detailhandel en de uitstraling van deze knooppunten dragen bij aan de kwaliteit hiervan.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Overstapmogelijkheden • Waardering van OV-hubs
	<p>Bereikbaarheid internationaal</p>	<p>De internationale bereikbaarheid is belangrijk voor zowel inwoners als bedrijven. Via wegen , water ,spoor, lucht en buisleidingen kent Limburg diverse verbindingen met Duitsland en België. Maastricht Aachen Airport (MAA) is de luchthaven binnen de provincie, op korte afstand zijn ook Eindhoven Airport en vliegveld Weeze gelegen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verbindingen met het buitenland (via wegen, water, spoor, lucht en buisleidingen)

Over Antea Group

Van stad tot land, van water tot lucht; de adviseurs en ingenieurs van Antea Group dragen in Nederland sinds jaar en dag bij aan onze leefomgeving. We ontwerpen bruggen en wegen, realiseren woonwijken en waterwerken. Maar we zijn ook betrokken bij thema's zoals milieu, veiligheid, assetmanagement en energie. Onder de naam Oranjewoud groeiden we uit tot een allround en onafhankelijk partner voor bedrijfsleven en overheden. Als Antea Group zetten we deze expertise ook mondiaal in. Door hoogwaardige kennis te combineren met een pragmatische aanpak maken we oplossingen haalbaar én uitvoerbaar. Doelgericht, met oog voor duurzaamheid. Op deze manier anticiperen we op de vragen van vandaag en de oplossingen van de toekomst. Al meer dan 60 jaar.

ucht; de
a Group
n dag bij
verpen
onwijken
ok be-
veiligheid,
nder de
uit tot
rtner
. Als
ertise ook
kennis te
he aanpak
én uitvoer-
duurzaam-
n we op de
ingen van
r.

Contactgegevens

Beneluxweg 125
4904 SJ OOSTERHOUT